

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

Doğal Afet Durumlarında İnsanların Korunması ile İlgili IASC Operasyonel Kılavuz İlkeleri

**Brookings - Bern Ülke İçinde Yerinden Edilme Projesi
Ocak 2011
IASC- Kurumlararası Daimî Komite**

Çeviri: Hakan Ataman

DOĞAL AFET DURUMLARINDA İNSANLARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ IASC OPERASYONEL KILAVUZ İLKELERİ

BROOKINGS

Ocak 2011

Brookings - Bern Ülke İçinde Yerinden Edilme Projesi tarafından basılmıştır

Çeviri: Hakan ATAMAN

STGM
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

* Bu çeviri Avrupa Birliğinin finansal desteği ile, Sivil Toplum Geliştirme Merkezinin, TÜSEV ile ortaklaşa yürüttüğü “Örgütlenme Özgürlüğü’nün İzlenmesi Projesi” kapsamında yapılmış Resmi Olmayan Çeviri’dir.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Kılavuz ilkeler Hakkında	v
ÖNSÖZ.....	vii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1. DOĞAL AFETLER İNSAN HAKLARINI NASIL ETKİLER?	1
2. İNSAN HAKLARI TEMELLİ BİR YAKLAŞIM DOĞAL AFET DURUMLARINDA KİŞİLERİN KORUNMASINA NEDEN YARDIMCI OLUR?	2
3. KORUMA NEDİR?	3
5. BU OPERASYONEL KILAVUZ İLKELERİNİN AMACI VE KAPSAMI NEDİR?.....	5
BÖLÜM II: DOĞAL AFET DURUMLARINDA İNSANLARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ IASC OPERASYONEL KILAVUZ İLKELERİ	8
GENEL İLKELER.....	9
A GRUBU: YAŞAMIN KORUNMASI; KİŞİ GÜVENLİĞİ VE FİZİKSEL BÜTÜNLÜĞÜ.....	11
VE AİLE BAĞLARI	11
A.1 ÖZELLİKLE TAHLİYELER OLMAK ÜZERE HAYAT KURTARICI ÖNLEMLER	11
A.2 AİLELERİN BİRBİRİNDEN AYRI KALMASINA KARŞI KORUMA.....	14
A.3 DOĞAL AFETLERİN İKİNCİL ETKİLERİNE KARŞI KORUMA	14
A.4 TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET DE DAHİL OLMAK ÜZERE ŞİDDETE KARŞI KORUMA	15
A.5 EV SAHİBİ AİLELER VE TOPLULUKLARDA VEYA TOPLU BARINAKLARDA GÜVENLİK	18
A.6. CENAZELER İLE İLGİLENME	19
B GRUBU: GIDA, SAĞLIK, BARINAK VE EĞİTİM SAĞLANMASINA İLİŞKİN HAKLARIN KORUNMASI ...	21
B.1 İNSANİ YARDIM MAL VE HİZMETLERİNE ERİŞİM VE BUNLARIN SAĞLANMASI- GENEL İLKELER.	21
B.2 YETERLİ GIDA, SU VE TEMİZLİK, BARINMA, GİYİM, TEMEL SAĞLIK HİZMETLERİ VE EĞİTİM GİBİ BELİRLİ MALLARIN VE HİZMETLERİN SAĞLANMASI.....	23
C GRUBU: BARINMA, ARAZİ VE MÜLKİYET, GEÇİM KAYNAKLARI VE ORTA VE YÜKSEK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ HAKLARIN KORUNMASI.....	29
C.1 KONUT, ARAZİ VE MÜLKİYET VE MENKUL KIYMETLER	29
C.2 GEÇİCİ BARINMA, KONUT VE TAHLİYELER.....	30
C.3 GEÇİM KAYNAKLARI VE İŞ	31
C.4 ORTAÖĞRETİM VE YÜKSEKÖĞRETİM	32
D GRUBU: BELGELENDİRME, HAREKET, AİLE BAĞLARININ YENİDEN TESİSİ, İFADE VE GÖRÜŞ VE SEÇİMLERLE İLGİLİ HAKLARIN KORUNMASI.....	33
D.1 BELGELENDİRME	33
D.2 ÖZELLİKLE KALICI ÇÖZÜMLER BAĞLAMINDA HAREKET ÖZGÜRLÜĞÜ.....	34
D.3 AİLE BAĞLARININ YENİDEN KURULMASI.....	36
D.4 İFADE, TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME VE DİN.....	38
D.5 SEÇMEN HAKLARI	39
EK I: SÖZLÜK	41

EK II: BELİRLİ İNSAN GRUPLARININ KORUNMASI İLE İLGİLİ KILAVUZLARA ÇAPRAZ REFERANSLAR	45
EK III: ETİK İLKELERE, KILAVUZLARA VE EL KİTAPLARINA REFERANSLAR	50

Kılavuz ilkeler Hakkında

Doğal afetler sadece yapıları çevrede yıkıma ve insan kayıplarına değil; iktisadi, sosyal alanlarda ve gündelik yaşam akışında onarılması güç zararlara neden olur. Öte yandan, ani gerçekleşen sel, deprem, yangın gibi afetlerin etkileri oldukça uzun bir süre devam eder. Hak temelli afet yaklaşımı, afetlerin neden olduğu her türlü yıkımın uzun dönem etkilerini en aza indirmemize yardımcı olur.

İnsan hakları, insanın temel özgürlükleriyle ilgilidir. Hak temelli yaklaşım hem insanları afet risklerinden korumayı hem de afet sonrası hayatlarını sürdürebilmeleri için onları güçlendirmeyi hedefler. Hukuk devleti ve demokratik yönetim, 'yukarıdan aşağıya' bir yaklaşımla tüm sistemin ilkelerini belirlerken, hak temelli bakış açısı yetkilendirmeyi, kilit aktörler olarak bireylerin ve onların kurduğu sivil yapıların rolünün altını çizer ve 'aşağıdan yukarıya' bir yaklaşıma işaret eder. Her iki yaklaşım da afetlerle karşı karşıya kalan insanlara güvence sağlar.

Hak temelli güçlendirme süreci, her hak ve özgürlük alanıyla ilişki içindedir ama özellikle üç ana ilkeye dayanır: Katılımcılık, sağlıklı bilgi akışı ve ayrımcılık yasağı. Bunlardan ilki katılımdır. Afetten etkilenen topluluklar, toplumun farklı kesimlerince oluşturulmuş örgütler, azınlıklar, engelliler, kırsal nüfus ve kadınlar, LGBTI grupları ile tüm dezavantajlı gruplar afet yönetiminde aktif bir rol oynama ve kendi önceliklerini ifade etme olanağına katılım ilkesi sayesinde erişirler. Katılım, aktif, özgür ve yapılandırılmış olmalıdır. Bilgi akışı, özellikle çevresel tehlikeler hakkında, afetten etkilenen yerel nüfusu olası gelişmeler ve tehlikeler konusunda haberdar etmelidir. Bilgi akışı şeffaf olmalı ve toplanan bilgilerin herkes tarafından kolayca erişilebilirliği sağlanmalıdır. Ayrımcılık görme olasılığı olan gruplar afetlerden çok daha derin etkilenirler. Bu nedenle, hükümet ve yerel yönetimler başta olmak üzere her düzeydeki yönetim birimleri, bireylerin cinsiyetleri, cinsel yönelimleri, etnik kökenleri, siyasi, ideolojik ve felsefi görüşleri, inançları, dilleri, vatandaşlık statüleri, yaşları, ekonomik durumları, engellilikleri gibi nedenlerle dışlanmasını önleyecek tüm tedbirleri almalıdır.

Afetlere hak temelli bakışın ilk örneğini 1755 Lizbon depreminden sonra depremin ağır tablosunu, yoğun ve çok katlı yerleşim ile kurtarma çalışmalarındaki düzensizliğe bağlayan Rousseau vermiştir. Günümüz dünyasında, hak temelli afet düzenlemeleri devletler bazında henüz yeterince yaygın değildir. Küresel ve bölgesel düzeyde bir hak temelli afet yönetimi sözleşmesi mevcut olmamakla birlikte konuyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmakta, hatta Avrupa Konseyi ile sınırlı olsa da bir mahkeme içtihadı oluşmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verdiği kararlarla hak temelli afet yönetimine zemin oluşturacak ilkeleri belirlemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2'nci maddesinde yer alan yaşam hakkından hareket eden AIHM, devletlerin, risk ve acil durum yönetiminin tüm yönleriyle ilgilenen ve yaşam hakkına yönelik herhangi bir tehdide karşı etkili caydırıcılık sağlamak için tasarlanmış açık bir yasal ve idari çerçeve oluşturma konusunda birincil yükümlülüğü olduğuna işaret etmiştir. Göz önünde bulundurulmuş tehlikenin türüne bağlı olarak, imar kanunları, şehir planlama kısıtlamaları, bina kodları veya sağlık ve güvenlik standartları gereklidir. Mahkeme ayrıca, tehlikeli endüstriyel faaliyetler söz konusu olduğunda faaliyetin devlet tarafından ruhsatlandırılmasını, işletmelerin kurulması, işletilmesi, güvenliği ve denetiminin yine devlet tarafından düzenlenmesi gerektiğini ve hayatı tehlikede olan vatandaşların etkili bir şekilde korunmasını sağlamak için ilgili herkesin pratik önlemler almasının devletler için açık bir yükümlülük olduğunun altını çizmiştir.

Öte yandan özellikle son yıllarda Birleşmiş Milletlere bağlı birimler bu alanda hazırlıklar yapmakta, kendi iç işleyişlerinin koordinasyonu ve düzenini sağlamak üzere rehberler hazırlamaktadır. Aşağıda çevirisini sunduğumuz Birleşmiş Milletler Kurumlararası Daimî Komitesi tarafından hazırlanmış rehber de bu düzenlemeler arasındadır. Rehber, onlarca yıllık kurumsal deneyimlerden süzölmüş özlü bir yaklaşımla hazırlandığı için tüm devletlerin, sivil toplum örgütlerinin ve kişilerin hak temelli afet yönetiminde başvurabileceği temel bir başvuru kitapçığıdır.

Yaşamın atılımı engellenmediği sürece sorunlarla baş edebilmek, acıları bir derece hafifletmek olanaklıdır. Hak temelli bir yaklaşım, afet risklerinin önlenmesini ya da en aza indirilmesini, kayıpların azaltılmasını sağlayacağı gibi afet sonrası yaşamı devam ettiren hepimizin kaybettiğimiz anılarını hafızalarımızda koruyarak yarınlar umutla bakışımızı güçlendirecek bir ortamının şekillenmesine de katkıda bulunacaktır.

Levent Korkut

**Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
Yönetim Kurulu Başkanı**

ÖNSÖZ

İnsan hakları bir deprem, kasırga veya tsunami meydana geldiği anda ortadan kalkmaz. Hint Okyanusu'ndaki tsunami, Haiti'deki deprem ve diğer birçok afet durumundan sonra, yardım ve kurtarma çalışmaları sırasında, afetten etkilenenlerin onurunu koruyabileceği için, insan hakları korunmasının önem kazandığına tanık olduk. Kriz dönemlerinde insanlar en savunmasız durumdadır, bu nedenle ayrımcılık ve istismarın önlenmesi hayati önem taşımaktadır.

Afet yardımına hak temelli bir yaklaşımı teşvik etmek ve kolaylaştırmak için, Kurumlararası Daimî Komite (IASC) 2006 yılında İnsan Hakları ve Doğal Afetlere İlişkin Operasyonel Kılavuz İlkelerini kabul etti. Kılavuz İlkeler, doğal afet durumlarında hak temelli bir yaklaşımın teşvik edilmesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Kılavuz İlkelerin saha testinden elde edilen geri bildirimleri takiben, sahadan alınan dersleri Kılavuz İlkelerin gözden geçirilmiş versiyonuna dahil ettik. Bu gözden geçirilmiş versiyon, hak temelli yaklaşımı hazırlık önlemlerini de içerecek şekilde genişletmektedir. Hazırlıklı olma konusunda atılacak küçük adımlar, bir afet meydana geldiğinde büyük bir etki yaratabilir.

Bu belge, birkaç yıl süren ortak bir çalışmanın sonucudur. Kılavuz İlkelerin formüle edilmesine yardımcı olan IASC üyeleri ve ortaklarının yanı sıra Kılavuz İlkelerin hayata geçirilmesi için zaman ve emek harcayan kişilere özellikle teşekkür etmek isteriz. Brookings-Bern Ülke İçinde Yerinden Edilme Projesi'ne de bu süreçte sağladığı cömert destek için teşekkür etmek isteriz.

Kılavuz İlkeler kısa ve okunması kolaydır. Kılavuz İlkelerin, uluslararası ve hükümet dışı insani yardım kuruluşlarının yanı sıra hükümetlerin afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetlerinde insan haklarını bir çerçeve olarak kullanmaları için yararlı bir araç olacağını umuyoruz.

Valerie Amos

İnsani Yardım Konularından
Sorumlu BM Genel Sekreter
Yardımcısı ve Acil Yardım
Koordinatörü

Walter Kälin

Ülkesi içinde Yerinden
Edilmiş Kişilerin İnsan
Haklarına dair BM Genel
Sekreteri Temsilcisi

BÖLÜM I: GİRİŞ

1. DOĞAL AFETLER İNSAN HAKLARINI NASIL ETKİLER?

Geleneksel olarak doğal afetler¹ çoğunlukla insani yardım sağlanmasıyla ilgili zorluklar yaratan durumlar olarak görülmektedir. Bu özel bağlamda insan haklarının korunması ihtiyacına daha az dikkat edilmiştir.

Özellikle 2004 ve 2005 yıllarında Asya ve Amerika kıtalarının bazı bölgelerini vuran tsunami, kasırga ve depremler ile 2010 yılındaki Haiti depremi, doğal afetlerin ardından etkilenen kişilerin birden fazla insan hakları sorunuyla karşı karşıya kalabilecekleri gerçeğine dikkat çekmiştir, bunlar:

- Emniyet ve güvenlik eksikliği (ör. yaygın suç, doğal afetlerin ikincil etkileri, vb.;
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet;
- Yardıma, temel mal ve hizmetlere eşit olmayan erişim ve yardım sunumunda ayrımcılık;
- Çocukların istismarı, ihmali ve sömürüsü;
- Özellikle çocuklar, yaşlılar, engelliler ve hayatta kalmak için aile desteğine ihtiyaç duyan diğer bireyler için aile parçalanması;
- Özellikle yetersiz doğum kayıt mekanizmaları nedeniyle kişisel belgelerin kaybedilmesi/imha edilmesi ve bunların yerine yenilerinin konulmasındaki zorluklar;
- Yetersiz kanun uygulama mekanizmaları ve adil ve etkin bir adalet sistemine kısıtlı erişim;
- Etkili geri bildirim ve şikâyet mekanizmalarının olmaması;
- İstihdam ve geçim fırsatlarına eşit olmayan erişim;
- Zorla yer değiştirme;
- Afet nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin güvenli olmayan veya gönülsüz geri dönüşü veya yeniden yerleştirilmesi; veya
- Mülkiyet iadesi ve araziye erişim eksikliği.

Deneyimler, ayrımcılık ve insan haklarına saygısızlık biçimlerinin bir afetin acil durum aşamasında ortaya çıkabilirken, afetin etkileri ne kadar uzun sürerse, insan hakları ihlalleri riskinin de o kadar büyük olduğunu göstermiştir. Deneyimler ayrıca önceden var olan kırılگانlıkların ve ayrımcılık kalıplarının doğal afet durumlarında genellikle daha da kötüleştiğini göstermiştir.

Etkilenen nüfus arasında afet nedeniyle evlerini veya mutlak ikamet yerlerini terk etmek zorunda kalan ve bunun sonucunda ülkesi içinde yerinden edilmiş kişiler² haline gelen ve 1998 tarihli Ülke İçinde Yerinden Edilmeye Dair Kılavuz İlkeler uyarınca muamele görmesi gereken kişiler özellikle risk altındadır.

Doğal afetlerin insan hakları üzerindeki olumsuz etkileri genellikle kasıtlı politikalardan kaynaklanmamakta, yetersiz planlama ve afete hazırlık, afetlere müdahale için uygun olmayan politikalar ve tedbirler ya da basit bir ihmalin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Genel Sekreter'in de belirttiği gibi "..... doğal tehlikelerle ilişkili afet riskleri ve potansiyeli büyük ölçüde mevcut zarar görülebilirlik düzeyleri ve afetleri önlemek,

¹ Bu kavram için bkz. Ek I, Sözlük.

² Bu kavram için bkz. Ek I, Sözlük.

azaltmak ve afetlere hazırlanmak için alınan tedbirlerin etkililiği tarafından şekillendirilir."³

Eğer ilgili insan hakları güvenceleri ulusal ve uluslararası aktörler tarafından afet müdahalesinin hazırlık, yardım ve iyileştirme gibi tüm aşamalarında dikkate alınır, bu zorluklar hafifletilebilir veya tamamen önlenir.

2. İNSAN HAKLARI TEMELLİ BİR YAKLAŞIM DOĞAL AFET DURUMLARINDA KİŞİLERİN KORUNMASINA NEDEN YARDIMCI OLUR?

Koruma perspektifi, insani yardım programlarına insan haklarının yerine getirilmesini teşvik etmek ve güvence altına almak gibi stratejik bir boyut getirebilir. Deneyimler, yardımın herkesi eşit ve olumlu bir şekilde etkileyen tarafsız bir faaliyet olarak kabul edilemeyeceğini göstermektedir. Yardımın sunulma, kullanılma ve tahsis edilme biçimi ile içinde yer aldığı bağlam, etkilenen kişilerin ihtiyaçlarına ve insan haklarına saygı gösterilip gösterilmemesi veya bunların yerine getirilip getirilmemesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İnsan hakları temelli yaklaşım, insani yardım faaliyetleri için bir çerçeve ve gerekli standartları sağlar. İnsani yardım faaliyetlerinin temelini insan onuru ve ayrımcılık yapmama gibi evrensel ilkelerin yanı sıra evrensel olarak kabul edilmiş bir dizi insan hakkı oluşturur. Böylece afetten etkilenenler, sadece pasif faydalanıcılar ve yardım alıcıları olmak yerine, belirli görev sahiplerinden hak talep edebilen bireysel hak sahipleri haline gelirler.

Ayrıca, insan hakları temelli bir yaklaşım yardım faaliyetlerinin koruma değerini artırabilir: Örneğin, yetkililer kadınlara ve çocuklara ayrımcılık yapmadan güvenli bir ortamda yeterli gıda ve yeterli barınma sağlarsa, bu kişiler cinsel sömürü, çocuk işçiliği ve şiddet risklerine, bu tür yardımların dışında bırakıldıklarında maruz kalacaklarından daha az maruz kalırlar.

Eğer insani yardım insan hakları çerçevesine dayanmazsa, çok dar bir odağa sahip olma riski taşır ve mağdurların tüm temel ihtiyaçları bütüncül bir planlama ve dağıtım sürecine entegre edilemez. Daha sonra iyileşme için önemli olan faktörler de göz ardı edilebilir. Dahası, doğal afetlerden etkilenen insanlar yasal bir boşlukta yaşamamaktadırlar. Uluslararası ve bölgesel insan hakları belgelerini onaylamış ve bu hakları koruması gereken anayasaları, yasaları, kuralları ve kurumları yürürlüğe koymuş ülkelerin nüfusuna aittirler. Bu nedenle Devletler, vatandaşlarının ve yetki alanlarındaki diğer kişilerin insan haklarına saygı göstermekten, bu hakları korumaktan ve yerine getirmekten doğrudan sorumludurlar.

Dolayısıyla insan hakları, doğal afetlerde insani yardım çalışmalarının temelini oluşturan normlar olarak önemini korumaktadır. Birçok ülkede ulusal afet yönetimi yasalarının ve afet müdahalesinin belirli yönlerine ilişkin bazı uluslararası hükümlerin varlığına rağmen, insan hakları hukuku insani müdahale faaliyetlerine rehberlik edecek önemli ve kapsamlı bir uluslararası yasal çerçeve sunmaktadır.⁴

Pek çok uluslararası- ve birçok ulusal- insani yardım kuruluşu, uluslararası insan hakları sözleşmelerine doğrudan bağlı olmamakla birlikte, insan haklarının kendi eylemlerinin temelini oluşturması gerektiğini kabul etmektedir.

³ Genel Sekreter'in Genel Kurul'a sunduğu rapor, "Doğal afetler alanında insani yardım dair uluslararası iş birliği hakkında, yardımdan kalkınmaya" A/60/227.

⁴ Doğal afetler bağlamında, silahlı çatışma durumlarında geçerli olan bir hukuk dalı olarak uluslararası insancıl hukuk, silahlı bir çatışmada çatışmanın taraflarından birinin kontrolü altındaki siviller etkilenmediği sürece doğal afet ortamlarında uygulanmaz. Bu istisnai durum bu Operasyonel Kılavuz İlkelerde ele alınmamıştır.

Etkilenen insanların menfaatleri doğrultusunda, bu haklara saygı gösterilmesini ve korunmasını sağlamalı- hatta yetkilerinin katı ifadelerinin ötesinde- ve en azından, Devletlerin insan hakları ihlallerine yol açan veya açabilecek politikalarını veya faaliyetlerini teşvik etmekten, bunlara aktif olarak katılmaktan veya başka herhangi bir şekilde desteklemekten kaçınmalıdırlar.

Diğer zorlukların arasında, doğal afet durumlarında ortaya çıkan birçok potansiyel insani yardım ve insan hakları ikilemi göz önüne alındığında, insan haklarının operasyonel bağlamda nasıl uygulanacağı sıkça karşılaşılan bir zorluktur. Operasyonel düzeyde, insan hakları çerçevesi aşağıdaki konuların çözümlenmesine yardımcı olur:

- **Etkilenen kişilerin ilgili ihtiyaç ve çıkarlarını belirlemek:**

Örnek: İnsan hakları hukuku hareket özgürlüğü ve ikamet yerini seçme hakkı sağlar, böylece ülkesi içinde yerinden edilmiş kişilerin evlerine dönme veya ülkenin başka bir yerine yerleşme tercihlerini korur. Buna karşılık insan hakları hukuku kredi hakkı tanımamakta, dolayısıyla etkilenen kişiler için bir mikro kredi programı oluşturup oluşturumamayı büyük ölçüde kurumların ve yetkililerin takdirine bırakmaktadır.

- **Hak sahiplerini ve yükümlülük sahiplerini belirlemek:**

Örnekler: (1) BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, çocuklar kendi yüksek yararlarının en üst düzeyde dikkate alınması hakkına sahiptir ve bu nedenle hak sahibidirler. (2) Birçok insan hakları sözleşmesine göre, Devletin ana yükümlülük sahibi olarak kamplarda ve toplu merkezlerde polis koruması sağlama görevi vardır.

- **İnsanların talep edebilecekleri şeylerin sınırlarının belirlemek:**

Örnek: Hareket özgürlüğü mutlak bir hak olmadığından, bazı istisnai durumlarda zorla tahliyelere veya yer değiştirmelere izin verilebilir (bkz. aşağıdaki kılavuz ilkeler A.1.4 ve D.2.4).

- **İnsani yardım faaliyetlerinin insan hakları standartlarına uygun olmasını sağlamak:**

Örnek: Gıda, barınma veya sağlık hizmetlerinin özel ihtiyaçları olan kişiler için erişilebilir olması gerektiğine dair insan hakları standardı, insani yardım faaliyetlerinin aile reisi kadın olan aileler, yaşlıların, engellilerin veya özel hassasiyeti olan diğer kişilerin özel erişim sorunlarını ele alacak şekilde düzenlenmesini gerektirir.

3. KORUMA NEDİR?

Korumanın Tanımı

Kurumlararası Daimî Komite (IASC) göre koruma şu şekilde tanımlanmaktadır:

"... ilgili hukuk organlarının (örneğin İnsan Hakları Hukuku, Uluslararası İnsancıl Hukuk, Mülteci Hukuku) lafzına ve ruhuna uygun olarak bireyin haklarına tam saygı gösterilmesini sağlamayı amaçlayan tüm faaliyetler."⁵

Bu tür faaliyetler **hızlı bir şekilde sorunlara karşılık verebilir**, başka bir ifadeyle yaklaşan ihlalleri önlemeyi veya devam eden ihlalleri durdurmayı amaçlayabilir, **telafi edici olabilir**, yani geçmişteki ihlaller için telafi sağlamayı amaçlayabilir (örneğin adalete erişim, tazminat veya rehabilitasyon gibi), veya **ortam oluşturuç olabilir**, diğer bir ifadeyle insan haklarına saygıyı teşvik etmek ve gelecekteki ihlalleri önlemek

⁵ IASC IDP Protection Policy 1999. The definition was originally adopted by a 1999 Workshop of the International Committee of the Red Cross (ICRC) on Protection.

için gerekli yasal ve kurumsal çerçeveyi, kapasiteyi ve farkındalığı arttırmayı amaçlayabilir⁶.

Koruma aktörleri ve yükümlülükleri

Bu koruma tanımının, uluslararası insan hakları hukukunun Devletlere yüklediği dört yönlü yükümlülükler bağlamında anlaşılması gerekir. Devletlere ait dört yönlü yükümlülükler: insan haklarına **saygı göstermek**, yani bu hakları aktif olarak ihlal etmekten kaçınmak; bu hakları **korumak**, yani başkalarından gelen veya bir durumdan kaynaklanan tehditlere karşı mağdur adına müdahale etme ve koruyucu önlemler almak; bu hakları **yerine getirmek**, yani insanların haklarını tam olarak kullanabilmeleri için gerekli mal ve hizmetleri sağlamak ve bu yükümlülükleri **ayrımcılık yapmadan yerine getirmektir**.

Dönemsel bir bakış açısıyla, bu yükümlülükler Devletlerin özellikle: (a) insan hakları ihlallerinin meydana gelmesini veya yeniden meydana gelmesini **önlemek**; (b) Devlet organlarının ve yetkililerinin ilgili haklara saygı göstermesini sağlayarak ve mağdurları üçüncü tarafların tehditlerine veya doğal afetler gibi durumlardan kaynaklanan tehditlere karşı koruyup **hak ihlallerini meydana gelirken durdurmak**; ve (c) bir ihlal meydana geldikten sonra **telafi ve tam rehabilitasyon sağlamak** zorunda olduğu anlamına gelir.

Yetkili makamların sorumluluklarını yerine getirme kapasitesi ve/veya isteğinin yetersiz olduğu durumlarda, uluslararası toplum Devletin çabalarını destekleme ve tamamlama konusunda önemli bir rol oynar. Birçok doğal afetin kapsamı ve karmaşıklığı, özel uzmanlık ve kaynaklara sahip BM sistemi içindeki ve dışındaki kuruluşların aktif katılımını gerektirmektedir.

İnsani yardım ve kalkınma aktörleri, başta medeni ve siyasi haklar olmak üzere insan hakları güvencelerine saygı göstermeyi taahhüt eder ve bu taahhüt "zarar vermeme" ilkesinde somutlaşır⁷. Ayrıca gıda, su ve sıhhi temizlik, barınma, sağlık hizmetleri ve eğitim dahil olmak üzere insani yardım sağlayarak ekonomik, sosyal ve kültürel hakların yerine getirilmesinde önemli bir rol oynarlar. Ancak, insani yardım mallarının dağıtılması ve insani yardım hizmetlerinin sağlanması, etkilenen kişilerin insan haklarından yararlanmasına büyük ölçüde katkıda bulunmakla birlikte, bu tür faaliyetler koruma faaliyetleri değildir. Bu faaliyetler, özellikle insan haklarının gelecekte ihlal edilmesini önlemeyi, devam eden ihlalleri durdurmayı ve geçmişteki ihlalleri telafi etmeyi amaçladıkları ölçüde koruma faaliyetleri haline gelirler.

Dolayısıyla, insani yardım eylemi bağlamında **koruma kavramı, insani yardım ve (iyileşme bağlamında) kalkınma aktörlerinin, etkilenen kişilerin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki haklarına saygı gösterilmesini, bu hakların korunmasını ve ayrımcılık yapılmaksızın yerine getirilmesini sağlama konusunda oynadıkları rol olarak anlaşılabilir**.

Uygulamada koruma

Koruma, insan haklarının güvence altına alınmasıyla ilgilidir. Bu soyut kavramı daha somut hale getirmek için, temel koruma zorluklarının tipik olarak oluştuğu deneyimlerden yararlanmak faydalı olacaktır. Bunlar; insanların zarar gördüğü veya ihmal edildiği, mevcut insani mal ve hizmetlere erişimin kısıtlandığı, hakları göz ardı edilen veya ihlal edilen insanların bu hakları talep etme imkanına sahip olmadığı veya

⁶ IASC IDP Protection Policy 1999; Global Protection Cluster Working Group, Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 7.

⁷ Bu kavram için bakınız Ek I, Sözlük.

engellendiği ve ayrımcılığa maruz kaldığı durumlardır. Pratik amaçlar doğrultusunda, koruma faaliyetleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

1. **Zararla ilgili faaliyetler:** İnsan hakları güvencelerine aykırı olarak insanların maruz bırakıldığı veya ihmalden kaynaklanan zararı (geçmişte, şu anda veya gelecekte) ele alan faaliyetlerdir;
2. **Erişim eksikliği ile ilgili faaliyetler:** İhtiyaç sahibi kişilerin yeterli gıda, su ve sıhhi temizlik, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim gibi insan hakları ile korunan mal ve hizmetlere erişiminin sağlanması ve erişimi engelleyen veya zorlaştıran engellerin kaldırılmasına yönelik faaliyetlerdir;
3. **Bir kişinin haklarını talep etmesine yönelik yetersizlik ve engellerle ilgili faaliyetler:** Kişilerin haklarını kendilerinin kullanabilmelerini ve ihlal durumunda haklarını talep etmelerini sağlamayı amaçlayan faaliyetlerin yanı sıra, bu konudaki kapasitelerini güçlendiren faaliyetlerdir. Bu tür faaliyetler özellikle aşağıdaki durumda gerçekleştirilir:
 - (i) İlgili kişileri ve haklarını etkileyen kararlara dair bilgi, danışma ve katılım eksikliği;
 - (ii) Belge eksikliği;
 - (iii) Mahkemelere erişim ve hak ihlallerinin telafisi de dahil olmak üzere ihlallere karşı etkili çözüm yollarının bulunmaması; ve
 - (iv) İhlaller için hesap verebilirlik eksikliği.
4. **Ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili faaliyetler:** İnsanların ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, engellilik, doğum, yaş veya diğer statülerinden dolayı zarar görmemelerini, erişimlerinin engellenmemesini, haklarını kullanamamalarını veya başka bir şekilde dezavantajlı duruma düşmemelerini, yani ayrımcılığa uğramamalarını sağlamaya yönelik faaliyetlerdir.

Bu tür koruma faaliyetlerinin tam olarak nelerden oluştuğu büyük ölçüde gerçek koşullara, fırsatlara ve kısıtlamalara bağlıdır. Bununla birlikte, koruma araçları tipik olarak aşağıdakileri içerir:

1. **İzleme:** Durumların izlenmesi ve ilgili koruma sorunlarının belirlenmesi; koruma faaliyetlerinin ihtiyaçlar temelinde önceliklendirilmesi,
2. **Savunuculuk:** İlgili paydaşlarla savunuculuk (gizli veya kamuya açık olarak);
3. **Kapasite Geliştirme:** İlgili paydaşların yanı sıra etkilenen kişilerin ve toplulukların kapasitelerinin geliştirilmesi; ve
4. **Etkilenen kişilere doğrudan koruma sağlanması:** Etkilenen kişilere doğrudan koruma sağlanması, örneğin afetten etkilenen bölgelerden tahliye edilmek isteyen kişilerin taşınması; toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarını önlemek veya azaltmak için kamplarda ve toplu merkezlerde su noktalarının ve sıhhi temizlik alanlarının aydınlatılması; insan hakları ihlalleri mağdurlarına hukuki yardım sağlanması.

5. BU OPERASYONEL KILAVUZ İLKELERİNİN AMACI VE KAPSAMI NEDİR?

Hedef Kitle ve Amaç

Bu Operasyonel Kılavuz İlkeleri, afet yardım ve iyileştirme çalışmalarının afetten etkilenen kişilerin insan haklarını koruyan ve geliştiren bir çerçevede yürütülmesini sağlamak için öncelikle uluslararası ve hükümet dışı insani yardım kuruluşları ile Kurumlar Arası Daimî Komite üyelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Operasyonel Kılavuz İlkeleri özellikle şunları amaçlamaktadır:

- Ayrımcılık yapmama temel ilkesi de dahil olmak üzere insan hakları ilkeleri ve koruma standartlarının mümkün olan en erken aşamadan itibaren tüm afet müdahale ve iyileştirme çalışmalarına entegre edilmesini sağlamak;
- Afetten etkilenen kişilerin ve toplulukların insan haklarının bir gereği olarak, afetten etkilenen kişilere ve topluluklara tam olarak danışılmasını ve afet müdahalesinin tüm aşamalarına mümkün olduğu ölçüde aktif olarak katılabilmelerini sağlamak için ilgili önlemleri belirlemek;
- Doğal afet durumlarında insani yardım standartlarına ilişkin mevcut kılavuz ilkeleri, bu ilkelerin yerine geçmeyecek şekilde tamamlamak; ve
- İnsan hakları hukuku kapsamında afetten etkilenen kişilere karşı yükümlülükleri konusunda hükümetlerle diyaloga girerken insani yardım aktörlerine bir temel sağlamak.

Operasyonel Kılavuz İlkeler, başta afet yönetim kurumları olmak üzere, afetten etkilenen kişilere koruma ve insani yardım sağlamaktan birincil derecede sorumlu olan hükümet aktörleri için de faydalı olabilir. Daha da ötesi, ulusal yasa ve politikaları da şekillendirebilir.

Bu Operasyonel İlkeler, doğal afetlerden etkilenen ülkelerdeki sivil toplum için de faydalı olabilir.

Kapsam

Operasyonel Kılavuz İlkeler, doğal afet durumlarında müdahale ve iyileştirmeyi kapsamaktadır. Hazırlıklı olma ve risk azaltma konularını ele almamakla birlikte, uygun olan yerlerde hazırlıklı olmaya yönelik olası tedbirlere de atıfta bulunmaktadır. Ayrıca, bu Kılavuz İlkeler, eğitim faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve afet yönetimi ile insan hakları faaliyetlerinde yer alan kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesi; yasal ve kurumsal çerçevelerin iyileştirilmesi ve acil durum planları yoluyla, ulusal ve bölgesel düzeylerde afete hazırlık politika ve stratejilerine koruma konularının dahil edilmesi için kullanılabilir.

Operasyonel Kılavuz İlkeler, doğal afet durumlarında insani yardım faaliyetlerine rehberlik etmesi gereken temel ilkeleri ortaya koymaktadır ve Kılavuz İlkelere belirli bir bağlamda bu temel ilkelerin nasıl uygulanabileceğine dair somut ve gerçek hayattan örnekler sunan olası faaliyetler eşlik etmektedir.

Belirtilen faaliyetler açıklayıcıdır, kapsamlı değildir ve bu nedenle Ek III'te atıfta bulunulan son derece ayrıntılı bir şekilde verilmiş kılavuzların yerini almaz. Bu Kılavuzda yer alan faaliyetlerin amacı:

- Zararı önlenmek veya durdurmak;
- Etkilenen kişilerin ilgili mallara, hizmetlere ve fırsatlara erişimini sağlamak;
- Etkilenen kişilerin haklarını talep edebilmelerini sağlamak;
- Ayrımcılıktan kaçınma veya ayrımcılıkla mücadele etmektir.

Operasyonel Kılavuz İlkeler, ilgili uluslararası insan hakları hukuku, insani yardım faaliyetlerine ilişkin mevcut standartlar ve politikalar ile doğal afet durumlarında insani yardım standartlarına ilişkin insan hakları kılavuz ilkeleri tarafından şekillendirilmekte ve bu ilkelerden yararlanmaktadır⁸. Bununla birlikte, Operasyonel İlkeler,

⁸ Kılavuz İlkeler, uygun olduğu ölçüde evrensel insan hakları belgelerinin tamamının yanı sıra ilgili bölgesel insan hakları sözleşmelerine ve Ülke İçinde Yerinden Edilmeye Dair Kılavuz İlkeler, Sphere Projesi İnsani Yardım Şartı ve Afet Müdahalesinde Asgari Standartlar (Sphere El Kitabı) ve IFRC (Uluslararası Kızılay/Kızılay Federasyonu) Davranış Kuralları gibi diğer standartlara dayanmaktadır. Operasyonel Kılavuz İlkeler bu standart ve politikaları tamamlayıcı olarak görülmeli ve bunlarla tutarlı olacak şekilde yorumlanmalıdır.

uluslararası hukukta güvence altına alınan kişisel hakları listelemez. Operasyonel İlkeler daha çok, doğal afetler bağlamında insani yardım faaliyetlerine hak temelli bir yaklaşım uygulamak için insani yardım aktörlerine hangi operasyonel standartların rehberlik edebileceğine odaklanmaktadır⁹. Bu Kılavuz İlkeler ani-başlayan doğal afetlerin sonuçları göz önünde bulundurularak hazırlanmış olsa da İlkelerin çoğu yavaş-başlayan afetler gibi diğer afet türlerine hazırlık veya afet sonrası için de geçerlidir.

Yapı

Kılavuz İlkeler öncelikle bazı genel ilkeleri ortaya koymaktadır. Pratik nedenlerden ötürü, afetten etkilenen kişilerin insan haklarının korunmasına dair temel ilkelerin sunumu dört bölüme ayrılmıştır:

- (A) **Yaşamın; güvenlik ve fiziksel bütünlüğün korunmasıyla ilgili haklar ve tahliyeler bağlamında aile bağlarının korunması.** Bu güvenceler, özellikle afet sırasında ve hemen sonrasında geçerli olan medeni ve siyasi haklardır¹⁰. Bunlardan bazıları, özellikle de güvenlik ve fiziksel bütünlük hakkı, örneğin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, afet müdahalesi boyunca önemini korur.
- (B) **Gıda, sağlık, barınma ve eğitimin** sağlanmasıyla ilgili hakların korunması. Bu sosyal haklar¹¹ afetzedelerin, özellikle acil durum aşamasında ve ayrıca gerekli olduğu ölçüde daha sonraki aşamalarda, hayat kurtarıcı insani yardım almalarını sağlamaya yardımcı olur;
- (C) **Barınma, arazi ve mülkiyet ile geçim kaynaklarına** ilişkin hakların korunması. Bu haklar, özellikle acil durum aşaması sona erdikten ve toparlanma çabaları başladıktan sonra önem kazanmaya başlayan ekonomik, sosyal ve kültürel haklardır; ve
- (D) Ülkesi içinde yerinden edilmiş kişiler için kalıcı çözümler bağlamında **belgeleme, serbest dolaşım, aile bağlarının yeniden kurulması, ifade ve düşünce ve seçimlerle ilgili hakların** korunması. Bunlar medeni ve siyasi haklardır ve iyileşme süreci uzadıkça daha da önemli hale gelebilirler.

Bu nedenle, kullanıcılar acil durum aşamasında kendilerini A ve B kategorilerine başvurmakla sınırlayabilir ve daha sonraki bir aşamada C ve D kategorilerine yönelebilirler. Ancak, doğal afetlerden etkilenenlerin insan haklarının yeterli düzeyde korunmasını sadece bu bölümlerde belirtilen tüm haklara **tam olarak saygı gösterilmesi** sağlayabilir. Tüm insan hakları evrensel, bölünmezdir, birbirine bağlı ve karşılıklı ilişki içindedir¹². Dolayısıyla bu Kılavuz İlkelerin yapısı, ilgili haklar arasında herhangi bir hiyerarşi önermemektedir, daha ziyade bir afetin belirli bir aşamasında öncelikli olarak ilgili olan hakların hızlı bir şekilde belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

⁹ Halihazırda BM Uluslararası Hukuk Komisyonu, insani yardım kuruluşlarının acil rehberlik ihtiyacına paralel olarak, doğal afet yardımı bağlamında Devletin ilave sorumluluklarını ele alan standartları hazırlama sürecindedir.

¹⁰ Uluslararası düzeyde, bu haklar öncelikle 1966 tarihli BM Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'nde yer almaktadır.

Çevirenin Notu: Bu konuda ayrıca bakınız Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Roma 4 Kasım 1950; ve Ek Protokolleri – Hakan Ataman

¹¹ Bu haklar esas olarak 1966 tarihli BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde yer almaktadır.

Çevirenin Notu: Bu konuda ayrıca bakının Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Strasbourg, 3 Mayıs 1996. Hakan Ataman

¹² Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı, Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı, UN Doc A/CONF.157/23, 12 July 1993.

BÖLÜM II: DOĞAL AFET DURUMLARINDA İNSANLARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ IASC OPERASYONEL KILAVUZ İLKELERİ

GENEL İLKELER

I. DOĞAL AFETLERDEN ETKİLENEN KİŞİLER İÇİN GENEL GÜVENCELER

I.1. Doğal afetlerden etkilenen kişiler (etkilenen kişiler), uluslararası insan hakları hukuku kapsamında ülkelerindeki diğer kişilerle aynı hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahip kişiler olarak tanınmalı ve muamele görmeli ve ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, engellilik, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya diğer statülerinden dolayı ayrımcılığa uğramamalıdır. Afetten etkilenen nüfusun belirli kategorilerinin özel yardım ve koruma ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen tedbirler, farklı ihtiyaçlara dayandıkları takdirde ve ölçüde ayrımcılık teşkil etmez. Söz konusu belirli kategoriler, burada sıralananlarla sınırlı olmamak üzere, yaşlılar, engelliler, HIV/AIDS ile yaşayanlar, tek başına yaşayan hane reisleri ve çocuklu hane reisleri, ülkesi içinde yerinden edilmiş kişiler veya etnik veya dini toplulukların üyeleri ve yerli halklar, kadınlar ve çocuklardır.

I.2. Bir doğal afetten etkilenen veya etkilenme riski ile karşı karşıya olan kişilere anladıkları bir dilde kolayca erişebilecekleri bilgiler sağlanmalıdır:

- (a) Karşı karşıya oldukları afetin niteliği ve seviyesi;
- (b) Alınabilecek olası afet riski ve zarar görebilirlik azaltma tedbirleri;
- (c) Devam eden veya planlanan insani yardım, iyileştirme çabaları ve ilgili hakları; ve
- (d) Uluslararası hukuk ve iç hukuk kapsamındaki hakları.

I.3. Etkilenen kişiler, kendileri adına alınan tedbirler konusunda bilgilendirilmeli ve kendilerine danışılmalı ve kendi işlerini azami ölçüde ve mümkün olan en erken zamanda üstlenme fırsatı verilmelidir. Afet müdahalesinin çeşitli aşamalarının planlanması ve uygulanmasına katılabilenlerdir. Geleneksel olarak karar alma süreçlerine katılmadan dışlanmış olanları dahil etmek için hedefe yönelik tedbirler alınmalıdır.

I.4. Afetten etkilenen kişiler haklarını talep etme ve kullanma konusunda desteklenmeli ve ihlal durumunda adalet sistemine engelsiz erişim de dahil olmak üzere etkili çözüm yolları sağlanmalıdır.

I.5. Çocuklarla ilgili tüm karar ve eylemlerde çocuğun yüksek yararı öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

I.6. Evlerinden veya mutat ikamet yerlerinden kaçmaları veya ayrılmaları emredilen veya buna zorlanan ya da bir doğal afet veya etkileri sonucunda tahliye edilen veya bunlardan kaçınmak için ayrılmak zorunda kalan veya ayrılmaya zorlanan ve uluslararası olarak tanınan bir Devlet sınırını geçmemiş olan kişiler, 1998 tarihli Ülkesi İçinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler uyarınca ülkesi içinde yerinden edilmiş kişilerdir ve buna göre muamele görmelidirler.

I.7. Etkilenen kişilerin insan hakları ve insani yardım faaliyetlerinin bu haklar üzerindeki

etkisi düzenli olarak izlenmelidir. Bu amaçla, mevcut izleme mekanizmaları güçlendirilmeli veya yeni mekanizmalar kurulmalıdır. Gözlemcilerin insani yardım faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlara ve etkilenen tüm kişilere erişimine izin verilmelidir.

I.8. Koruma faaliyetleri, etkilenen kişilerin tespit edilen ihtiyaçları temelinde yürütülmeli ve önceliklendirilmelidir. Bu tür ihtiyaçlar, ayrımcı olmayan ve objektif kriterler temelinde ve etkilenen nüfusa danışılarak belirlenmeli ve değerlendirilmelidir. Toplanan veriler yaş ve cinsiyete göre ayrıştırılmalıdır.

I.9. Koruma faaliyetleri, mevcut uluslararası insan hakları standartlarına aykırı olmamak kaydıyla, afetten etkilenen bölgelerde hâkim olan kültürel hassasiyetlere saygı gösterecek şekilde yürütülmelidir.

II. DEVLETLERİN VE İNSANİ YARDIM MÜDAHALESİNE KATKIDA BULUNAN DİĞER AKTÖRLERİN ROLÜ

II.1. Devletler, doğal afetlerden etkilenen kişilere yardım ve koruma sağlamak konusunda birinci derecede görev ve sorumluluğa sahiptir. Bunu yaparken, etkilenen kişilerin insan haklarına saygı göstermek ve onları özel aktörler (örneğin suç işleyen bireyler ve gruplar) tarafından gerçekleştirilen hak ihlallerinden ve afetten kaynaklanan tehlikelerden (örneğin doğal afetlerin ikincil etkileri) korumakla yükümlüdürler.

II.2. İnsani yardım müdahalesine katkıda bulunan uluslararası insani yardım örgütleri ve ajansları ile sivil toplum örgütleri:

- İlgili makamların gerekli insani yardımı sağlayamadığı veya sağlamak istemediği durumlarda ve ölçüde, doğal afetlerden etkilenen ve korunma ve insani yardıma ihtiyaç duyan kişilere destek olmak üzere hizmetlerini sunarlar;
- İnsan haklarının insani yardım faaliyetlerinin temelini oluşturduğunu kabul ederler. Bu nedenle, doğal afet durumlarında, afetlerden etkilenen kişilerin insan haklarına her zaman saygı göstermeli ve bu hakların tam anlamıyla geliştirilmesini ve korunmasını savunmalıdırlar. Bu tür örgütler, insan hakları ihlallerine veya suistimallerine yol açan veya yol açması muhtemel olan politikaları veya faaliyetleri desteklememeli, bunlara aktif olarak katılmamalı veya başka herhangi bir şekilde desteklememelidirler;
- Bu Operasyonel Kılavuz İlkeler, söz konusu örgütlerin faaliyetlerinde, özellikle de etkilenen kişilerin durumunu ve ihtiyaçlarını izlerken ve değerlendirirken, kendi faaliyetlerini planlarken, programlarken ve uygularken ve Devletin uluslararası hukuk kapsamında etkilenen kişilere karşı görev ve sorumlulukları konusunda hükümet yetkilileriyle diyaloga girerken ve onların faaliyetlerini desteklerken, rehberlik ederler;
- Faaliyetlerini insaniyet, bağımsızlık, tarafsızlık ve yansızlık ilkelerine uygun olarak yürütürler; ve
- Etkilenen kişiler de dahil olmak üzere ilgili tüm paydaşlara karşı hesap verebilir olurlar.

II.3. İlgili tüm insani yardım aktörleri, kendi aralarında ve ulusal ve yerel makamlarla koruma faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamalı ve ilgili yetkilere saygı göstermeli ve bunları dikkate almalıdır.

II.4. İnsani yardım, politik hedeflere ulaşmak veya malları ihtiyacı olmayan kişilere yönlendirmek gibi insani amaçlar dışında kullanılmamalıdır.

A GRUBU: YAŞAMIN KORUNMASI; KİŞİ GÜVENLİĞİ VE FİZİKSEL BÜTÜNLÜĞÜ

VE AİLE BAĞLARI

A.1 ÖZELLİKLE TAHLİYELER OLMAK ÜZERE HAYAT KURTARICI ÖNLEMLER

A.1.1 Başta özel ihtiyaçları olan kişiler olmak üzere, doğal afetlerin yarattığı yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamı, fiziksel bütünlüğü ve sağlığı, bu kişilerin buldukları her yerde mümkün olan en yüksek seviyede korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Etkilenen kişilerin anladıkları bir dilde beklenen riskler, önerilen önlemler ve mahallelerindeki güvenli kaçış yolları ve acil durum sığınakları gibi tesisler hakkında bilgilendirilmesi; ve
- Özellikle özel ihtiyaçları olan kişiler için uyarı sistemlerinin ve önleyici koruma tedbirlerinin etkinleştirilmesi.

Hazırlık önlemleri

- Toplum/köy temelli afet risk yönetimi planlaması; risklerin doğası ve kendilerini nasıl koruyacakları konusunda toplum bilinçlendirme programları;
- Afet bilincinin eğitim müfredatına entegrasyonu;
- Tüm insani yardım görevlileri için ilk yardım eğitimleri;
- Afete hazırlık ve zarar azaltma önlemlerinin uygulanması, örneğin sele eğilimli bölgelerde nehir yatağı bakımı; katılımcı bir şekilde halkın zarar görülebilirlik değerlendirmelerinin yapılması, ve
- Topluluklar ve haneler için tahliye yollarını gösteren haritalar veya yaklaşan tehlikelere karşı diğerlerini uyarmak için düdüklü gibi koruyucu önlemlerin tedarik edilmesi.

A.1.2 Eğer bu tür önlemler insanları korumak için yeterli değilse, tehlike altındaki kişilerin tehlike bölgesinden ayrılmaları kolaylaştırılmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Koruyucu sığınaklar için düzenlemeler yapmak ve insanları bu sığınaklara gitmeye teşvik etmek;
- İnsanların anlayabileceği bir dilde ve erişebileceği şekilde tahliye rotaları hakkında bilgi sağlanmak; ve
- Özel ihtiyaçları olan kişilere, ayrılabilmesi için yardım sağlanmak.

Hazırlık önlemleri

- Yerel düzeyde afet yönetim komitelerinin oluşturulması;
- Tsunami veya ani sel gibi afet riskinin özellikle yüksek olduğu bölgelerde tahliye yollarının /koruyucu barınaklarının yerini gösteren tabelaların ve bilgi panolarının yerleştirilmesi; ve
- Afet meydana gelmeden önce topluluk tahliye tatbikatları / eğitimleri.

A.1.3 Kendi başlarına ayrılamayacak durumda olan tehlike altındaki kişiler tehlike bölgesinden tahliye edilmelidirler.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Risk altındaki tüm bölgelerde tahliye önlemleri ve toplanma alanlarına ilişkin bilgilerin halka duyurulmasını sağlamak;

A

- Engelliler, yaşlılar, hastanelerde ve evlerde kalan kişiler veya mahkumlar da dahil olmak üzere özel ihtiyaçları ve hareketlilik zorlukları olan kişileri belirlemek ve bu kişiler için ulaşım sağlamak;
- Genel olarak etkilenen nüfus için ulaşım sağlamak; ve
- Tahliye edilenlerin geride bıraktıkları evleri ve eşyaları için koruma sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- Uygun alternatiflerin, tahliye yollarının ve geride bıraktıkları evlerini ve varlıklarını korumak için alınacak önlemlerin belirlenmesi sürecine nüfusun katılımını sağlamak; ve
- Mülk ve eşyaların güncel fotoğraflık kayıtlarını oluşturmak.

A.1.4 Ayrılmak istemeyen kişiler, zorunlu bir tahliye hali olmadıkça, kendi istekleri dışında tahliye edilmemelidir. Zorunlu tahliye koşulları aşağıdaki gibidir:

(a) Kanunla öngörülmüştür;

(b) Yaşamlarına veya sağlıklarına yönelik ciddi ve yakın bir tehdide müdahale etmeyi gerektiren ve daha az müdahaleci önlemlerim söz konusu tehdidi önlemek için yetersiz kalacağı koşullar altında kesinlikle zorunludur; ve

(c) Mümkün olduğu ölçüde, ilgili kişiler bilgilendirildikten ve kendilerine danışıldıktan sonra gerçekleştirilir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Risk altındaki nüfusu nereye ve ne kadar süreyle tahliye edilecekleri konusunda bilgilendirmek ve onlara danışmak; ve
- Eğer insanlar tahliye edilmek istemiyorlarsa, bunun nedenleri hakkında risk altındaki nüfusla istişare yapmak.

Hazırlık önlemleri

- Tahliye koşullarını belirleyen ve çerçevesini çizen mevzuatı kabul etmek;
- Afete yatkın bölgelerde risk derecesine ve daha az müdahaleci önlemlerin alınma olasılığına dair teknik değerlendirmeler yapmak;
- Zorunlu tahliye gerektirebilecek durumlar hakkında toplumun farkındalığını arttırmak;
- Zorunlu tahliyelerin nasıl ve ne zaman uygulanacağı hakkında bilgilendirme / istişare yapmak; ve
- Belirlenen ihtiyaçların acil durum planlamasına dahil edilmesi ve gönüllü tahliyenin önündeki olası engeller hakkında potansiyel olarak etkilenen kişilerle istişare yapmak.

A.1.5 İster gönüllü ister zorla olsun, tahliyeler etkilenenlerin yaşam, onur, özgürlük ve güvenlik haklarına tam olarak saygı gösterecek ve kimseye karşı ayrımcılık yapmayacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Mümkün olduğu ölçüde ilgili kişiler, tahliyenin olası süresi ve süreci ile bunun neden gerekli olduğu hakkında, kendileri için erişilebilir bir şekilde ve anlayabilecekleri bir dilde bilgilendirilmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Tahliye edilen kişileri ve eşyalarını kayıt altına almak ve tahliyelerini izlemek; ve
- Ulaşım imkanlarının kısıtlı olduğu durumlarda özel ihtiyaçları olan kişilere öncelik vermek.

A.1.6 Ayrılan veya tahliye edilen kişiler, güvenlik/emniyet durumunun elverdiği ölçüde mutlak ikamet yerlerine yakın kalmaları için desteklenmelidir.

A

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Yakındaki uygun tahliye alanlarını belirlemek ve önceliklendirmek; ve
- Aktif olarak civarda ev sahipliği yapabilecek aileler aramak.

Hazırlık önlemleri

- Tahliye edilen kişilerin kabul edilmesi ve Ülke İçinde Yerinden Edilmeye Dair Kılavuz İlkeler uyarınca korunmaları için hazırlık yapmak; ve
- Ev sahipliği yapabilecek aileleri belirlemek ve ev sahipliği için olası ücretlendirme planlarını hazırlamak.

A.1.7 Etkilenen kişilerin getirildiği veya kabul edildiği tahliye merkezleri veya geçici barınma bölgeleri güvenli olmalı ve onları daha fazla riske maruz bırakmamalıdır¹³. Tahliye merkezleri veya geçici barınma bölgeleri, etkilenen kişilerin haysiyetine saygı gösteren yaşam koşulları sağlamalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Asgari fiziksel güvenlik gerekliliklerinin yerine getirildiğinden emin olmak için bu tür sahaların güvenliğine ilişkin değerlendirmeler yapmak ve mümkün olduğu ölçüde belirlenen riskleri azaltmak için önlemler almak;
- Belirlenen risklerin yeterince azaltılmadığı durumlarda, daha güvenli alanlara taşınmayı derhal organize etmek;
- Tahliye merkezinde barındırılan yerinden edilmiş kişiler arasında, özel ihtiyaçları olan kişiler de dahil olmak üzere, uygun özyönetim biçimlerini ve katılım yapılarını oluşturmak;
- Tahliye merkezinde barındırılan tüm kişileri mevcut durum ve gelecekteki olasılıklar hakkında zamanında bilgilendirecek mekanizmalar kurmak; ve
- Tahliye merkezinde barındırılan yerinden edilmiş kişilerin korunması konusunda farkındalık artırma ve eğitim faaliyetleri yürütmek ve bu fırsatları potansiyel koruma sorunları hakkında bilgi toplamak için kullanmak.

A

Hazırlık önlemleri

- Tahliye merkezlerinin seçilme kriterlerini belirlemek (coğrafi konum, bina tipi ve durumu, binanın kapasitesi ve büyüklüğü, doluluk süresi, erişilebilirlik, iletişim, sıhhi temizlik ve yemek pişirme tesisleri, yedek tesisler, vb.)
- Tahliye sahalarında denetim, koordinasyon ve yönetim için rol ve sorumlulukları belirlemek;
- Özel ihtiyaçları olan kişilere yönelik araç-gereçleri (çocuklar için eğlence kitleri vb.) veya tahliye merkezleri için özel olarak tasarlanmış araç-gereçleri hazır bulundurmak; ve
- Tahliye merkezlerinde veya geçici barınaklarda barındırılan yerinden edilmiş kişilerle çalışan kişilerin davranış kuralları konusunda eğitilmelerini ve bu kuralları imzalamalarını sağlamak.

A.1.8 Tahliye edilenlerin yaşamlarına, fiziksel bütünlüklerine veya sağlıklarına yönelik yakın ve ciddi bir tehdidin koruma ve yardım sağlayan uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin müdahalesi olmaksızın önlenemeyeceği durumlar dışında, koruma ve yardım sağlayan uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri zorunlu tahliyeleri gerçekleştirmemeli veya bunlara katılmamalıdır.

¹³ Özellikle aşağıdaki A.3 ve A.4'e bakınız.

A.2 AİLELERİN BİRBİRİNDEN AYRI KALMASINA KARŞI KORUMA¹⁴

A.1.2 Tahliye sırasında ailelerin birbirinden ayrılması en aza indirilmelidir. Mümkün olduğu ölçüde, çocukların bir ebeveyn/büyük ebeveyn veya vasi ile birlikte tahliye edilmesine öncelik verilmelidir. Çocukların ebeveynleri olmadan grup halinde tahliyesi son çare olarak yapılmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Çocuklar için kimlik etiketleri veya bileklikler kullanmak;
- Tahliye edilen çocukları ve ebeveynlerini kayıt altına almak; ve
- Tahliye edilen çocukların getirildiği yerleri kayıt altına almak ve bu yerler hakkında ebeveynlerini bilgilendirmek.

Hazırlık önlemleri

- Tek başına yaşayan çocukları / birlikte tahliye edilemeyecek kadar kalabalık olan haneleri belirlemek;
- Tahliye öncesinde tanımlama materyallerini dağıtmak; ve
- Çocuklar için tahliye yerlerinin belirlenmesinde ebeveynlerin ve okulların katılımını sağlamak.

A.2.2 Tahliye sırasında ayrı düşen veya refakatsiz kalan çocuklar daimî olmayan geçici bakıma yerleştirilmelidir. Durum belirsizliğini koruduğu sürece kurumsal veya uzun vadeli evlat edinme düzenlemelerinden kaçınılmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Daimî olmayan geçici bakım için uygun koruyucu aileleri/ebeveynleri belirlenmek ve bunları izlemek; ve
- Afet meydana gelmeden önce sonuçlandırılmamış olan ülke dışından yapılmış evlat edinme işlemlerini askıya almak.

A.3 DOĞAL AFETLERİN İKİNCİL ETKİLERİNE¹⁵ KARŞI KORUMA

A.3.1 Doğal afetlerden etkilenen kişiler, doğal afetlerin ikincil etkilerinin olası tehlikelerine karşı korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir¹⁶:

- Etkilenen kişileri olası ikincil etkiler hakkında bilgilendirmek;
- Etkilenen kişilerin kalmaya devam ettiği yerlerde risk değerlendirmesi yapmak; ve
- Etkilenen kişilerin kaçtığı veya getirildiği yerlerde risk değerlendirmesi yapmak ve gerekli olan yerlerde teknik uyarılma veya düzeltme önlemlerini almak, örneğin sel, sıhhi tesisat taşması, vb. durumları önlemek. Bunun mümkün veya yeterli olmadığı durumlarda, daha güvenli başka yerlere taşınmayı organize etmek.

Hazırlık önlemleri

- Riskleri haritalamak ve güncellemek; ve
- Güvenli alanları önceden belirlemek.

¹⁴ Ayrıca D.3. Aile Bağlarının Yeniden Kurulması bölümüne bakınız.

¹⁵ Bu kavram için bakınız Ek I, Sözlük.

¹⁶ Diğer tedbirler için ayrıca bkz. A.1.7

A

A.3.2 Doğal afetlerden etkilenen kişiler kimyasallar, zehirli atıklar, anti-personel kara mayınları ve patlamamış mühimmatlar ile doğal afet sırasında yerinden oynamış, gizlenmiş veya örtülmüş olabilecek diğer tehlikeli maddelerin tehlikelerine karşı korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- İlgili alanları çitle çevirmek ve işaretlemek;
- Uygun önlemleri almaları için uzman kuruluşları uyarmak; ve
- Bilgilendirme ve farkındalık kampanyaları yürütmek.

Hazırlık önlemleri

- Afet riski taşıyan bölgelerde kimyasalların, zehirli atıkların, kara mayınlarının, patlamamış düzeneklerin ve diğer tehlikeli maddelerin haritalanmasına ve ortadan kaldırılmasına öncelik verilmelidir.

A.4 TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŞİDDET DE DAHİL OLMAK ÜZERE ŞİDDETE KARŞI KORUMA

A.4.1 Acil durum aşaması sırasında ve sonrasında, doğal afetten etkilenen kişilerin güvenliği sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Önleyici önlemler
 - Etkilenen nüfusa yönelik bu nüfus içinden veya dışından doğabilecek potansiyel şiddet kaynaklarını belirlemek ve haritalandırmak;
 - Özellikle şiddete uğrama riskiyle karşı karşıya gelen kişileri belirlemek ve haritalandırmak, örneğin bekar kadınlar veya yalnız kız çocukları, tek ebeveynli haneler, tek veya refakatsiz çocuklar, yaşlılar, engelliler vb;
 - Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, soygun, yağma vb. olayların yaşanması veya genel olarak kanun ve düzenin bozulması riski altında olan veya bu olayların yaşandığı bölgelere veya alanlara gerekli korumayı sağlayabilecek kolluk kuvvetlerinin daha fazla konuşlandırılmasını savunmak;
 - Afetin bir sonucu olarak yeni özel koruma ihtiyaçlarıyla karşı karşıya gelen kişiler arasında sömürü, insan ticareti vb. gibi yeni riskler hakkında farkındalık yaratmak;
 - Büyük veya aşırı kalabalık toplu barınaklardan kaçınmak; ve
 - Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler de dahil olmak üzere etkilenen nüfusun temsilcilerinin kampların ve toplu merkezlerin tasarımına dahil edilmesi, özellikle aşağıdaki konularda;
 - Barınağın tasarımı, yeri ve yerleşimi;
 - Aydınlatma, çit ve diğer güvenlik önlemleri; ve
 - Gıda dağıtım ve su noktalarının, sıhhi temizlik tesislerinin, yakıt kaynaklarının, sağlık, eğitim ve diğer toplum tesislerinin güvenli konumu ve bunlara erişim.
- Ev sahibi toplulukların düşmanlığına karşı koruma: bu tür önlemler için bkz. A.5
- Kamplarda ve toplu merkezlerde etkilenen nüfus içinde şiddete karşı koruma:
 - Aile üyesi olmayan erkekleri uygun olan yerlerde kadın ve çocuklardan ayırmak;
 - Mağdurların ve ailelerinin aile içi şiddet olaylarını bildirebilmeleri ve bu tür olayların ele alınabilmesi için yerel kolluk kuvvetleri, yargı ve ilgili yerlerde sığınma evi yönetim komiteleri ile iş birliği içinde çocuk ve kadın

A

- dostu prosedürleri oluşturmak;
- Barınan kişileri bir topluluk olarak organize etmek için, örneğin barınak içinde toplum polisi de dahil olmak üzere, toplum gönüllülerinin desteğini almak; ve
- Sığınma evi sakinleriyle, özellikle de kadınlarla yakın işbirliği içinde, sığınma evi nüfusu arasında bir koruma ve/veya arkadaşlık sistemi kurmak.
- İzleme, raporlama ve yönlendirme mekanizmaları kurmak.
 - Barınak denetçileri veya diğer şikâyet ve izleme sistemlerini kurmak;
 - Tüm kurumların ve hizmet sağlayıcıların tahliye edilenlere/yerinden edilen kişilere karşı hesap verebilir olmasını sağlamak için kamplarda ve toplu merkezlerde şikâyet mekanizmaları kurmak;
 - İnsan hakları ihlalleri veya istismar mağdurlarının gerekli hizmetlere zamanında yönlendirilmesi için sevk mekanizmaları kurmak; ve
 - Ulusal insan hakları mekanizmalarının yerinden edilme bölgelerine ve kamplara veya toplu merkezlere düzenli ziyaretler gerçekleştirmesini sağlamak.
- Etkilenen nüfusu organize suçlardan korumak: bu tür önlemler için bkz. A.4.3.
- İnsani yardımın dağıtıldığı yerlerde etkilenen nüfusu korumak:
 - Mümkün olduğunca, yardımın ne zaman ve nerede dağıtılacağı konusunda yararlanıcılara önceden bilgi vermek;
 - Kadınlara, çocuklara, yaşlılara ve engellilere diğer yararlanıcılardan farklı zamanlarda veya yerlerde ayrı dağıtımlar düzenlemek; ve
 - İnsani yardımın silahlı güçler veya gruplar tarafından sağlandığı durumlarda, sivil makamların veya insani yardım kuruluşlarının yardımların dağıtımını denetlemesini sağlamak.

A

Hazırlık önlemleri

- Genç kadın ve erkeklere, kız ve erkek çocuklarına yönelik farkındalık artırıcı materyaller hazırlamak;
- Acil durumlarda çalışacak kolluk personelinin eğitimi;
- Güvenlik endişesi yaratan potansiyel kaynakları haritalamak; ve
- Kadınların ve kız çocuklarının fiziksel ve kişisel güvenliklerine yönelik güvenceleri, sığınma evlerini önceden belirlemek ve planlanması sürecine dahil etmek.

A.4.2 Etkilenen kişiler, özellikle de kadınlar ve kız çocukları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunmalıdır ve bu tür şiddetten hayatta kalanlara uygun destek sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Kadınları ve çocukları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korumak için toplum temelli faaliyetleri harekete geçirmek;
- Cinsiyete dayalı şiddet riskinin yanı sıra bu tür şiddetin cezai yaptırımları hakkında eğitim kampanyaları düzenlemek;
- Yardım hattı numaralarını içeren cep telefonlarını dağıtmak;
- Kadınlar ve çocuklar için güvenli yerler oluşturmak;
- Çocukları mümkün olan en erken zamanda örgün veya yaygın eğitim faaliyetlerine kaydetmek veya diğer çocuk dostu alanları sağlamak;
- Kadınların gıda dışı ürün ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik stratejilerini belirlemek ve güvenli dağıtım yollarını planlamak;

- Toplumsal cinsiyete duyarlı ve gizli hizmetlere (sağlık, güvenlik, hukuk/adalet ve psikososyal destek dahil) ve sevk mekanizmalarına erişimin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurları için yeterli maddi desteği sağlamak. Bu, hizmet sağlayıcılar arasında kapasite oluşturmayı ve sağlık ve diğer sistemlere maddi ve teknik destek sağlamayı gerektirebilir.
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarının nasıl soruşturulacağı ve müdahale edileceği konusunda kolluk kuvvetlerinin kapasitesini geliştirmek ya hızlı işe alım ya da etkilenen topluluklar arasındaki kadınların kullanılması yoluyla yeterli sayıda eğitilmiş kadın güvenlik personelinin sürece dahil etmek;
- Yerel kolluk kuvvetleri, yargı ve sığınma evi yönetim komiteleri ile işbirliği içinde; hayatta kalanların ve ailelerinin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını bildirmelerini sağlayan çocuk ve kadın dostu prosedürler oluşturmak;
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti mümkün olan en kısa sürede kapsamlı bir şekilde soruşturmak ve kovuşturmak; ayrıca etkili tanık koruması sağlamak,
- Rapor edilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını ve ortaya çıkan eğilimleri sistematik olarak izlemek;
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinin yanı sıra bunların gerektirdiği cezalara ilişkin eğitim kampanyaları düzenlemek; ve
- Toplum gönüllülerini görevlendirmek.

A.4.3 Etkilenen kişiler insan ticaretine, çocuk işçiliğine, evlilik yoluyla satış, zorla seks işçiliği, cinsel sömürü ve benzer sömürü biçimleri gibi çağdaş kölelik biçimlerine karşı korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- İnsan ticareti, sömürü vb. riskler konusunda etkilenen nüfusa yönelik farkındalık artırma kampanyaları yürütmek;
- Çocukları mümkün olan en erken zamanda örgün veya yaygın eğitim faaliyetlerine kaydetmek veya diğer çocuk dostu alanları sağlamak;
- Kolluk kuvvetlerinin insan ticareti, çocuk işçiliği ve benzer sömürü biçimlerinin nasıl soruşturulacağı ve bunlara nasıl müdahale edileceği konusunda kapasitelerini geliştirmek;
- Yeterli sayıda eğitilmiş kadın personeli, hızlı işe alım ya da sığınma evlerindeki kadınların katılımı yoluyla kolluk faaliyetlerine dahil etmek;
- Yerel kolluk kuvvetleri, yargı ve sığınma evi yönetim komiteleri ile işbirliği içinde, mağdurların ve ailelerinin insan ticareti, çocuk işçiliği ve benzer sömürü biçimlerini bildirebilmeleri için çocuk ve kadın dostu prosedürler oluşturmak; ve
- İnsan ticareti, çocuk işçiliği, çocukların askere alınması ve benzeri sömürü biçimlerinden sorumlu olan faileri mümkün olan en kısa sürede kapsamlı bir şekilde soruşturmak ve kovuşturmak; ayrıca mağdur ve tanıkları etkili bir şekilde korumak.

A.4.4 Ulusal İnsan Hakları Kurumları, Kamu Denetçileri veya yerel barolar gibi diğer mekanizmaların şiddet ve diğer insan hakları ihlallerini ele alabilmeleri için etkilenen bölgelere ve nüfuslara erişimleri kolaylaştırılmalıdır.

A

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Etkilenen kişilerin vakalarını ele almak için bu kurumlarla (İnsan Hakları Kurumları, Kamu Denetçiliği ve Barolar) birlikte savunuculuk yapmak ve farkındalığı artırmak; ve

- Bu tür kurumlara (İnsan Hakları Kurumları, Kamu Denetçiliği ve Barolar) lojistik ve personel desteği sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- İzleme mekanizmalarının faaliyet bütçesinin genişletilmesini insani yardım müdahalesi için ayrılan bütçe hükümlerine dahil etmek; ve
- İzleme mekanizmalarına üye olanları afet müdahalesindeki koruma risklerinin özgünlüğü hakkında eğitmek.

A.4.5 Doğal afetin silahlı çatışmaların yaşandığı bir bölgede meydana gelmesi halinde, doğal afetten etkilenen çocukların, uluslararası standartlar ve usuller doğrultusunda, yerel savunma güçleri de dahil olmak üzere silahlı güçler veya silahlı gruplar tarafından silah altına alınmalarına ve kullanılmalarına karşı korunmaları için derhal uygun önleyici tedbirler alınmalı veya mevcut tedbirler güçlendirilmelidir (bkz. Ek III).

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Çocukların silahlı kuvvetler ve silahlı gruplar tarafından silah altına alınması ve silahlı çatışmalarda kullanılması risklerinin yanı sıra çocukların silah altına alınmasının veya aktif olarak çatışmalara katılmalarının savaş suçu teşkil edebileceği hakkında farkındalık kampanyaları düzenlemek;
- Çocukları bu tür askere alma ve kullanımdan korumak için toplum temelli faaliyetleri harekete geçirmek;
- Silahlı kuvvetler ve silahlı gruplarla ilişkili çocukların tıbbi ve psikososyal destek, geçici bakım ve aile birleşimi de dahil olmak üzere gerekli uygun hizmetlere erişimini sağlamak;
- Askere/silahlı gruplara alınma riski altındaki çocukların eğitim ve geçim fırsatlarına erişimini kolaylaştırmak ve bunu hem önleyici hem de koruyucu bir tedbir olarak kullanmak;
- Yerinden edilme bağlamında, kampların ve toplu barınakların insani ve sivil karakterine saygı gösterilmesini sağlamak (bkz. A.5.3 ve B.2.3);
- Afetten etkilenen bölgelerde faaliyet gösteren kolluk kuvvetleri ve askeri kurumlarla uygun sevk mekanizmaları aracılığıyla bağlantılar kurmak ve gerektiğinde kapasite geliştirme çalışmaları yürütmek;
- Silahlı güçler veya gruplar tarafından askere alınmaktan veya kullanılmaktan kaçmak için afetten etkilenen ülkeden başka bir ülkeye kaçan çocukların sığınma haklarını etkili bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak. Mülteci tespitinin, silahlı çatışmalarda askere alınma veya görevlendirilme de dahil olmak üzere, kız ve erkek çocukların maruz kaldığı özel zulüm biçimlerini dikkate aldığını teyit etmek; ve
- Çocukların silahlı kuvvetler ve silahlı gruplar tarafından silah altına alınması ve kullanılmasına ilişkin olayları ve eğilimleri sistematik olarak izlemek.

A.5 EV SAHİBİ AİLELER VE TOPLULUKLARDA VEYA TOPLU BARINAKLARDA GÜVENLİK

A.5.1 Ülke içinde yerinden edilmiş insanlar ev sahibi ailelerle birlikte yaşarken uygun izleme ve kamu denetçiliği mekanizmaları devreye sokulmalıdır.

Yukarıdakilere ek olarak aşağıdaki faaliyetler de değerlendirilebilir:

- Yardım hatları veya mahalle izleme sistemleri kurmak;
- Danışmanlık ve hukuki danışmanlık hizmetleri sunan toplum/kadın merkezleri kurmak;
- Sosyal hizmet uzmanları, STÖ personeli ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları

personeli ile ülke içinde yerinden edilmiş insanların önemli sayıda bulunduğu bölgelere düzenli ziyaretler gerçekleştirmek; ve

- İzleme ve kamu denetçiliği mekanizmalarının çocuk ve kadın dostu olmasının yanı sıra engelliler için de erişilebilir olmasını sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- İzleme ve kamu denetçiliği mekanizmalarını, afet bölgesinde faaliyet gösterebilmek için afete hazırlık ve acil durum planlarına dahil etmek; ve
- İzleme ve kamu denetçiliği mekanizmalarının üyelerini, afet durumlarının yarattığı veya şiddetlendirdiği belirli riskleri tespit etmek üzere eğitmek.

A.5.2 Afet nedeniyle yerinden edilen kişilere yönelik kamplar ve toplu merkezler, mümkün olduğu ölçüde, kadınlar, yaşlılar ve fiziksel güvenlikleri en fazla risk altında olan diğer kişiler de dahil olmak üzere ülke içinde yerinden edilen insanların güvenlik ve korunmalarını en üst düzeye çıkaracak ve ev sahibi topluluklar üzerindeki etkilerini en aza indirecek şekilde konumlandırılmalı ve tasarlanmalıdır.

A

Yukarıdakilere ek olarak aşağıdaki faaliyetler de değerlendirilebilir:

- Yıkınma ve ortak sıhhi tesisleri, su noktalarını, gıda dağıtım noktalarını, yakıt kaynaklarını, sağlık ve eğitim tesislerini yaşam ve uyku alanlarına yakın konumlandırmak; bu mümkün değilse, özellikle geceleri, bekçilerin varlığı ve tüm yürüyüş yolları için yeterli aydınlatma dahil olmak üzere, bunlara güvenli erişim sağlamak;
- Barınakları ve yaşam/uyku alanlarını, istenmeyen ziyaretçilere ve davetsiz misafirlere karşı maksimum derecede mahremiyet ve koruma sağlayacak şekilde tasarlamak; ve
- Kolluk kuvvetleri personeli ve yerinden edilmiş topluluklar arasından seçilen ve nüfusun cinsiyet ve yaş kompozisyonunu temsil eden kamp/sığınak komiteleri aracılığıyla güvenliği izlemek (ayrıca bkz. yukarıda A.4.1).

A.5.3 Acil durum aşaması sona erdiğinde, silahlı kuvvetler veya gruplar tarafından kurulan kamplar veya toplu merkezler sivil makamlar veya kuruluşlar tarafından yönetilmelidir. Polis ve güvenlik güçlerinin rolü güvenliği sağlamakla sınırlı olmalıdır.

A.6. CENAZELER İLE İLGİLENME

A.6.1 Cenazeler toplanmalı, kimliklendirilmeli, çürümeleri veya sakatlanmaları önlenmeli ve kalıntıların en yakın akrabalarına iadesi kolaylaştırılmalıdır.

A.6.2 Cenazeler iade edilemiyorsa- örneğin, en yakın akrabasının kimliği tespit edilemiyor veya kendisiyle iletişime geçilemiyorsa- gelecekte bulunmalarını ve kimliklerinin tespit edilmesini kolaylaştıracak bir şekilde orta yerden kaldırılmalıdır. Kimliği tespit edilemeyen cenazelerin yakılmasından kaçınılmalıdır. Bunun yerine, ileride kimlik tespiti yapıp ailelerine teslim edilinceye kadar geçici olarak saklanmalı ya da gömülmelidir.

A.6.3 Cenazelerin orta yerden kaldırılmasına ilişkin yerel dini ve kültürel uygulamalar ve inançlar en başından itibaren dikkate alınmalıdır. Cenazeleri kaldırma işlemleri, ölümlerin ve aile üyelerinin haysiyetine ve mahremiyetine saygı gösterecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Mezarlık alanlarının ve anıtların saygısızlık veya rahatsız edilmeye karşı korunması için önlemler alınmalıdır.

A.6.4 Aile üyeleri, mezar yerlerinin veya cenazelerin bırakıldığı yerlerin konumu hakkında tam olarak bilgilendirilmeli ve buralara tam erişimleri olmalıdır. Aile yakınlarına, insan kalıntılarını kendi dini ve kültürel inanç ve uygulamalarına göre

yeniden gömmek veya yakmak üzere geri alma ve gerektiğinde anıtlar dikme ve dini törenler düzenleme fırsatı verilmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Afette ölen insanların sayısını, yaşını, cinsiyetini, etnik kökenini ve dinini belirlemek için kapsamlı nüfus sayımı veya kayıt çalışmaları yapmak. Ölümlerin kimlik tespitini kolaylaştırmak için ölüm öncesi verilerin (ÖÖV) uygun şekilde toplanması ve yönetilmesini kimlik tespit sürecine dahil etmek;
- Toplu gömme veya diğer imha biçimleri gerçekleştirilmeden önce cesetleri numaralandırmak, fotoğraflarını çekmek ve merhumun ayrıntılarını (örneğin kıyafetleri) tespit etmek veya kaydedilmesini sağlamak. Ölen kişinin fotoğrafları, kişisel eşyaları ve belgelerine ek olarak, ölen kişinin ölüm öncesi verilerinin (ÖÖV) kalıntılardan elde edilenlerin ölüm sonrası verilerle (ÖSV) eşleştirilmesine dayanan adli insan kimliği belirleme yöntemleri (örneğin parmak izleri, diş kayıtları, benzersiz tıbbi özellikler, genel fiziksel özellikler, DNA, vb.) kullanılabilir.
- Toplu gömme durumlarında:
 - Cenazelerin kimlik tespitine ilişkin prosedürler hakkında etkilenen toplulukları anlayacakları bir dil ve şekilde bilgilendirmek için bir kamuoyu bilgilendirme kampanyası yürütülmelidir. Sağlanan bilgiler özellikle, ölenlere ait fotoğrafların ve diğer belgelerinin nerede görülebileceğini, kişisel eşyaların ve belgelerin nerede saklandığını ve adli incelemelerin nerede yapıldığını belirtmelidir; ve
 - Ailelerin bir yakınlarının kaybolmasıyla ilgili hukuki ve medeni meseleleri çözebilmelerine yönelik, hayatta kalan yakınları tarafından talep edilmesi halinde ölüm belgelerinin süratle düzenlenmesi için acil hukuki ve idari tedbirler uygulamaya koyulmalıdır. Bu durum, mağdur ailelerin haysiyet, hakikat ve yakınlarının kalıntılarının bulunmaları halinde nihai olarak geri alınması hakları da dahil olmak üzere haklarını zedelememelidir.
- Özel bir durum olarak toplu mezarlarda:
 - Cenazelerin birbirine karışması önlenmelidir;
 - Her cenazenin mezar içindeki konumunun işaretlenmesi ve haritalanması gerekir; ve
 - Etkilenen toplulukları toplu mezarların yeri hakkında bilgilendirmek için bir kamu bilgilendirme kampanyası yürütülmelidir.
- Yabancı uyruklu afet mağdurlarının kimliklerinin belirlenmesi ve cenazelerinin ülkelerine geri gönderilmesi konusunda aile üyelerine yardımcı olmak için yabancı konsolosluklar ve büyükelçiliklerin yanı sıra INTERPOL ile yakın iş birliği sağlanmalıdır.

Hazırlık önlemleri

- Kimlik tespitinin hızlı bir şekilde yapılabilmesi için tek kullanımlık kameralar stoklamak;
- Kimlik veri formlarını hazırlamak; ve
- Morgların ve diğer soğuk hava depolarının yanı sıra toplu mezarlar için uygun alanları belirlemek.

B GRUBU: GIDA, SAĞLIK, BARINAK VE EĞİTİM SAĞLANMASINA İLİŞKİN HAKLARIN KORUNMASI

B.1 İNSANI YARDIM MAL VE HİZMETLERİNE ERİŞİM VE BUNLARIN SAĞLANMASI- GENEL İLKELER

B.1.1 İnsani yardım mal ve hizmetleri, farklı ihtiyaçlar dışında herhangi bir ayırım yapılmaksızın ve ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, dil, engellilik, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya diğer statüler bakımından herhangi bir ayrımcılık olmaksızın, değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde sağlanmalıdır. Etkilenen tüm kişiler, temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli mal ve hizmetlere güvenli, engelsiz ve ayrımcı olmayan bir şekilde erişebilmelidir. Özel ihtiyaçları olan kişilerin insani yardım mal ve hizmetlerine yeterli erişiminin sağlanmasına yönelik gerekli olduğu ölçüde öncelikli erişim veya ayrı dağıtım sistemleri gibi özel tedbirler alınmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Özel ihtiyaçları olan tüm kişi kategorilerini içeren ve ihtiyaçların objektif olarak belirlenmesine olanak tanıyan kanıtlanmış değerlendirme araçlarını kullanmak;
- Özel ihtiyaçları olan kişilerin, yaşlıların, engelli kişilerin, hastaların veya bebekleri ve küçük çocukları olan kadın reisli hanelerin gıda, su, sağlık ve diğer insani yardım hizmetlerine eşit erişime sahip olup olmadığının özel olarak izlenmek ve eğer eşit değilse, bu kişilere öncelikli erişim verilmesi veya malların dağıtımını ve hizmetler için ayrı dağıtım noktaları/ayrı saatler oluşturmak vb;
- İnsani yardım malzemelerinin dağıtımına kadın reisli haneleri, refakatsiz çocukları, yaşlıları, engellileri ve özel ihtiyaçları olan diğer kişileri sistematik olarak dahil etmek;
- Dağıtım noktalarını isyancılara veya şiddet kullanmaya hazır diğer kişilere karşı emniyete almak; ve
- Dağıtımlardan sonra yararlanıcılara yönelik riskleri izlemek.

Hazırlık önlemleri

- Afet öncesinde değerlendirme araçlarını hazırlamak;
- Dağıtım için güvenlik rotalarını ve alanlarını analiz etmek; ve
- Özel ihtiyaçları olan insanlar için, özel dağıtım araçları planlamak.

B.1.2 Etkilenen kişilere sağlanan insani yardım mal ve hizmetleri yeterli olmalıdır. Bu tür mal ve hizmetlerin yeterli olması, (i) mevcut, (ii) erişilebilir, (iii) kabul edilebilir ve (iv) uyarlanabilir olmalarını gerektirir:

- (i) **Mevcudiyet**, bu mal ve hizmetlerin etkilenen nüfusa yeterli miktar ve kalitede sağlanması anlamına gelir;
- (ii) **Erişilebilirlik**, bu mal ve hizmetlerin (a) herkese ihtiyaçlarına göre ve ayrımcılık yapılmaksızın sunulmasını, (b) özel ihtiyaçları olan kişiler de dahil olmak üzere herkes tarafından güvenli bir şekilde erişilebilir olmasını ve (c) yararlanıcılar tarafından bilinmesini gerektirir;
- (iii) **Kabul edilebilirlik**, sağlanan mal ve hizmetlerin bireylerin, azınlıkların, halkların ve toplulukların kültürüne saygılı ve cinsiyet ve yaş gereksinimlerine duyarlı olması gerekliliğini ifade eder; ve
- (v) **Uyarlanabilirlik**, bu mal ve hizmetlerin acil yardım, toparlanma ve ülke içinde yerinden edilmiş insanlar söz konusu olduğunda geri dönüş, yerel

entegrasyon veya ülkenin başka bir yerine yerleşmenin farklı aşamalarında ihtiyaçların değişmesine uyum sağlayacak esneklikte sağlanmasını gerektirir.

B İnsani yardım müdahalesine katkıda bulunan aktörler, bu kriterlerin tüm unsurlarını mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Acil durum aşamasında, gıda, su ve sıhhi temizlik, barınma, giyim ve sağlık hizmetleri, hayatta kalmak için gerekenlere cevap veriyorsa ve uluslararası kabul görmüş standartları karşılıyorsa yeterli kabul edilir (bkz. Ek III).

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Mevcudiyetle ilgili olarak;
 - Afete yatkın bölgelerde önceden yerleştirilmiş gıda ve gıda dışı maddeleri kullanmak; ve
 - Mümkün olduğu ölçüde, miktarların (örneğin gıda) ve özelliklerin (örneğin çadırların veya pişirme kaplarının boyutu) insanların farklı ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamak.
- Ayrımcılık yapmadan erişilebilirlikle ilgili olarak;
 - Afet öncesinde ayrımcılığa uğramış veya özel ihtiyaçları olan kişi ve grupları mümkün olan en kısa sürede tespit etmek ve ayrımcılığa uğramalarını önlemek için devam eden insani yardım faaliyetlerini izlemek ve böyle bir durumda müdahale etmek;
 - Özel ihtiyaçları olanlar da dahil olmak üzere etkilenen nüfusun üyelerini insani yardım müdahalesine, örneğin gıda ve gıda dışı maddelerin dağıtımına dahil etmek; ve
 - Etkilenen kişilerin insani yardım mal ve hizmetleri için rüşvet ödediği veya seks takası yapmak zorunda kaldığı durumları izlemek ve bu durumlara müdahale etmek.

Ayrıca aşağıdaki B.1.3 ve B.1.4'te yer alan tedbirlere de bakınız.

- Kabul edilebilirlikle ilgili olarak;
 - Mümkün olduğu ölçüde gıda, ilaç ve giysi gibi diğer malları temin etmek;
 - Gıda, ilaç ve giysi gibi diğer mallar etkilenen kişiler için, özellikle de yerli halklara mensuplarsa veya belirli etnik veya dini topluluğa mensuplarsa, kültürel olarak kabul edilebilir olmalıdır; ve
 - Yaşlıların, hamile ve emziren annelerin, bebeklerin, engellilerin, hastaların ve özel ihtiyaçları olan diğer kişilerin özel ihtiyaçlarına cevap vermelidir.
- Uyarlanabilirlikle ilgili olarak;
 - Gıda, su ve sıhhi temizlik, gıda dışı ürünler, barınma, sağlık ve diğer hizmetlerin acil durum aşamasında asgari standartları karşılama, acil durum aşaması sona erdiğinde iyileştirilmesini ve zaman içinde değişen ihtiyaçlara uyarlanmasını sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- Gıda, barınma, giyim vb. kültürel ihtiyaçları haritalandırmak;
- İhtiyaçların yaş, cinsiyet, engellilik veya kronik hastalıklar ya da diğer faktörler açısından ne olacağını ölçmek için ayrıştırılmış verileri kullanmak; ve
- Malların önceden konumlandırılmasını, uzak bölgelerde yapmak.

B.1.3 Afet nedeniyle yerinden edilme durumunda, ülke içinde yerinden edilmiş insanların özel ihtiyaçları kadar ev sahibi toplulukların bu kişilerin akını nedeniyle

karşılaştığı ihtiyaçlar da insani yardım sağlanırken ayrımcı olmayan ve objektif kriterler temelinde ele alınmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Ülke içinde yerinden edilmiş insanlarla aynı veya benzer ihtiyaçları olan ev sahibi topluluktan kişilere insani yardım sağlamak.
- Gerektiğinde ev sahibi toplulukların özümseme kapasitelerini ve dayanıklılıklarını güçlendirmek için toplum temelli bir yaklaşım kullanılmak, örneğin ek su ve sıhhi temizlik tesisleri sağlamak, topluma yönelik okul ve sağlık hizmetlerini iyileştirmek, toplumun beslenme temelini güçlendirmek için okul beslenmesi hizmetleri sunmak, ev sahibi ailelerin konutlarını genişletmeleri için inşaat malzemeleri sağlamak veya ev sahibi ailelerin yanında kalan ülke içinde yerinden edilmiş insanlara nakit hibe vermek; ve
- İnsani yardım aktörleri içinde, yerinden edilmiş topluluklar arasında veya yerinden edilmiş topluluklar ile ev sahibi topluluklar arasındaki potansiyel etnik, politik veya diğer gerilimlere ilişkin analiz, değerlendirme ve farkındalık yaratılmasını sağlamak ve bu analizi müdahalenin planlanması sürecine dahil etmek.

Hazırlık önlemleri

- Ülke içinde yerinden edilmiş insanların akını sonucunda ev sahibi toplumların karşılaştığı ihtiyaçları öngörmek; ve
- Barınma ve tahliye alanlarının ve tesislerinin belirlenmesine ilişkin tespit ve karar alma süreçlerine ev sahibi toplulukları da dahil etmek.

B.1.4 İnsani yardım faaliyetlerine yönelik özel programların tasarımı, ilgili toplumdaki toplumsal cinsiyete özgü rolleri dikkate almalı ve bu konuya değinmelidir.

B

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Özellikle de kadınlara yönelik dağıtımlarda, yardım dağıtım ekiplerine kadınları da dahil etmek;
- Kültürel geleneklerin kadınların kamusal alanlarda hareketliliğini kısıtladığı yerlerde ayrı hatlar/kanallar ve dağıtım yerleri oluşturmak; ve
- Toplulukları ve aileleri tarafından mal ve hizmetlerin dağıtımında ve bunlara erişimde kadınlara veya erkeklere karşı ayrımcılık vakalarını belirlemek ve izlemek ve bu tür vakaların topluluk liderleri ve aile reisleri ile gündeme getirmek.

B.2 YETERLİ GIDA, SU VE TEMİZLİK, BARINMA, GİYİM, TEMEL SAĞLIK HİZMETLERİ VE EĞİTİM GİBİ BELİRLİ MALLARIN VE HİZMETLERİN SAĞLANMASI

B.2.1 Gıda hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, ayrımcılık yapılmaksızın yeterli miktarda gıdaya veya bu gıdayı temin edecek araçlara fiziksel ve ekonomik olarak erişebilme hakkı olarak anlaşılmalıdır. Gıda ile ilgili müdahaleler buna göre planlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Gıda dağıtım faaliyetlerinin planlanması, tasarlanması ve uygulanmasında etkilenen toplulukların, özellikle de kadınların azami katılımını sağlamak; örneğin odak grup görüşmeleri düzenlenmesi ve kadın temsilcilerin belirlenmesi için topluluk organizatörlerinin kullanılması;
- Özel ihtiyaçları olan kişilerin- örneğin refakatsiz çocuklar, yaşlılar, desteğe

ihhtiyacı olan engelliler veya afet sırasında bakıcılarını kaybetmiş HIV/AIDS gibi uzun süreli veya kronik hastalıklarla yaşayan kişilerin- gıdaya engelsiz erişimini sağlamak. Özellikle:

- Özel ihtiyaçları olanlar da dahil olmak üzere tüm faydalanıcılar için gıda dağıtımlarının sıklığı, zamanlaması ve miktarı ile hangi miktarlarda tedarik edileceği konusunda açık ve erişilebilir bilgiler sağlamak;
 - Geleneksel olarak kadın ve çocukların kıtlık dönemlerinde erkeklerden daha az gıda alması ya da gıdanın başka amaçlara yönlendirilmesi riskinin bulunması halinde, gıdanın doğrudan kadınlara ya da refakatsiz çocuklara dağıtılmasını sağlamak;
 - Yaşlıların, HIV/AIDS veya diğer özel hastalıklarla yaşayanların, hamile kadınların, engellilerin ve refakatsiz çocukların uzun süre sırada beklemelerini veya dağıtım noktasından konutlarına kadar ağır yükler taşımalarını önleyecek şekilde dağıtım ve yardım sağlamak (gıda torbalarının bu kişiler tarafından taşınabilecek şekilde bölüştürmek gibi); ve
 - Yemeklerini kendi başlarına yapamadıkları durumlarda, yemeklerin ortaklaşa hazırlanması için aileleri desteklemek üzere özel ihtiyaçları olan kişilerle bağlantı sağlamak.
- Gıda ve beslenme programlarına cinsel şiddeti önlemeye yönelik stratejileri dahil etmek;
- Hamile ve emziren anneler, bebekler, çocuklar, yaşlılar veya uzun süreli ya da kronik hastalıklarla yaşayan kişilerin özel ihtiyaçlarına karşılık gelen gıda maddelerini teslimatlara dahil etmek; ve
- İster pişmiş yemek ister kuru erzak olsun, dağıtılan gıdanın uluslararası beslenme standartlarını karşıladığından ve kültürel olarak halk tarafından kabul edilebilir olduğundan emin olmak. Eğer mevcutsa, etkilenen kişilerin alışık olduğu yiyecekleri sağlamak. Kültürel gıda uygulamalarını ilk hızlı değerlendirmelere dahil etmek.

B.2.2 Su ve sıhhi temizlik hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, ayrımcılık yapılmaksızın kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, kabul edilebilir, fiziksel olarak erişilebilir ve uygun fiyatlı suya erişim hakkı olarak anlaşılmalıdır. Su ve sıhhi temizlikle ilgili müdahaleler buna göre planlanmalıdır. Asgari olarak, sıvı kaybını önlemek için gerekli miktarda güvenli su sağlanmalı; tüketim, yemek pişirme ve yaşamın onurlu bir şekilde sürdürülebilmesi için gerekli kişisel ve hijyenik ihtiyaçlar karşılanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Geçici kamplar ve toplu barınakların yanı sıra kalıcı yer değiştirme alanlarında su pompaları, tuvaletler ve banyo tesisleri de dahil olmak üzere yeterli su ve sıhhi temizlik tesislerinin bulunmasını sağlamak:
- Engelli ve yaşlı kişiler için erişilebilir ve kullanımı kolay olmalıdır; ve
 - Güvenli olmalıdır, örneğin geceleri yeterli aydınlatma olmalıdır.
- Kamplarda ve toplu barınaklarda, kadınlar ve erkekler için ve tek ebeveynli haneler için ayrı tuvaletler ve banyo olanakları sağlamak.

Ayrıca bkz. cinsiyete dayalı şiddete karşı koruma için A.4 altında önerilen tedbirler.

B.2.3 Barınma hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, kişilerin güvenlik, huzur ve haysiyet içinde yaşayabilecekleri bir barınağa sahip olma hakkı olarak anlaşılmalıdır. Barınakla ilgili müdahaleler buna göre planlanmalıdır. Kamplar

ve toplu merkezler son çare olmalı ve yalnızca etkilenen kişilere ev sahipliği yapma düzenlemelerinin, kendi kendini idame ettirme veya hızlı rehabilitasyon olasılığının bulunmadığı veya bunun mümkün olmadığı durumlarda kurulmalıdır. Toplu barınakların bulunduğu yerlerde aşağıdaki ilkelere uyulmalıdır:

(a) Etkilenen kişilerin kamplara ve toplu merkezlere serbestçe girip çıkmalarına izin verilmelidir. Bu tür hareketler, bölge sakinlerinin veya çevredeki nüfusun güvenliğinin veya sağlığının korunması için gerekli olmadıkça kısıtlanmamalı veya yasaklanmamalıdır. Kısıtlamalar varsa, bunlar kesinlikle gerekenden daha uzun süre yürürlükte kalmamalıdır; ve

(b) Silahlı muhafızlar veya polis aracılığıyla güvenliğin sağlanmasının gerekli olduğu durumlar dışında, kampların ve toplu merkezlerin her zaman sivil niteliklerini koruyabilmeleri için, kamplarda ve toplu merkezlerde silahlı unsurların varlığına müsamaha gösterilmemelidir. Silahlı unsurların bulunduğu yerlerde, bu unsurlar sivil nüfustan ayrılmalıdır. Bu tür kamplarda ve merkezlerde ikamet eden aile üyelerinin olması halinde, bu tür yerlere silah getirilmesine, üniforma veya ayırt edici işaretler takılmasına izin verilmemelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Ülke içinde yerinden edilmiş insanlarla ilgili olarak, ev sahibi ailelerle birlikte yaşama düzenlemelerine öncelik vermek (barınma programları için nakit para veya uygunsuz konutları genişletmek için inşaat malzemeleri de dahil olmak üzere gıda dışı malzemelerin sağlanmasını desteklemek) veya ilgili yerel makamlarla istişare halinde, topluluk binalarının veya kullanılmayan binalarını kullanmak veya yerinden edilmiş kişilerin kamu arazisinde gayri resmi ancak yeterli barınma yerleri oluşturmasına izin vermek;
- İster yalnız ister çocuklu olsun, kadınların kendilerini güvende ve emniyette hissedecekleri özel alanlar yaratmak;
- Mümkün olduğu ölçüde, özellikle kadınlar ve çocuklar için mahremiyet açısından kültürel olarak kabul edilebilir sığınma evleri sağlamak;
- Engelli veya yaşlı kişilere sağlanan barınakların (yaş dostu barınak) güvenli, uygun ve erişilebilir olmasını sağlamak; ve
- Kampların ve toplu merkezlerin geçim kaynaklarına ve istihdama mümkün olduğunca kolay erişim sağlayan bölgelerde bulunmasını sağlamak.

B.2.4 Ülke içinde yerinden edilmiş insanların, yalnızca alternatif barınma olanaklarına erişimleri yoksa ve kesinlikle gerekli olandan daha uzun süre kalmamaları şartıyla, kullanılmayan özel mülkiyet, arazi ve topraklarını işgal etmelerine izin verilmelidir. Etkilenen özel mülk sahiplerine bu kullanım için yeterli tazminat ödenmelidir. Tüm taraflar için adil ve tarafsız yasal prosedürlere erişim ve yasal süreç güvenceleri sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Geçici kullanım için kullanılmayan kamu veya özel mülk, arazi ve eşyaların ülke içinde yerinden edilmiş insanlara tahsis edilmesine yönelik objektif kriterler ve resmi mekanizmalar oluşturmak;
- Kendiliğinden veya yetkili makamların yönlendirmesiyle, kullanılmayan kamu veya özel mülkleri, arazileri ve eşyaları işgal eden ve kullanan ülke içinde yerinden edilmiş insanları kayıt altına almak;
- Özel mülkleri işgal edilen mal sahiplerine tazminat ödenmesini sağlayacak mekanizmalar kurmak; ve
- Ülke içinde yerinden edilmiş insanlar ile kullandıkları mülkün gerçek sahipleri

arasındaki anlaşmazlıklarda, tüm tarafların mevcut yasal prosedürlere erişimini kolaylaştırmak veya gerektiğinde bu tür prosedürlerin oluşturulmasını savunmak.

Hazırlık önlemleri

- Afetlere eğilimli bölgelerdeki mülkiyet sorunlarının net bir şekilde anlaşılmasını sağlamak. Bu amaçla: Mülk sahipleri kimlerdir? Kamu arazisi veya ortak arazi nedir? Hangi mülkiyet ve sahiplik kategorileri mevcuttur? Mülk sahipleri mevcut değilse veya temsil edilmiyorsa kararları kim alabilir? sorularına açıklık getirmek.

B.2.5 Sağlık hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, ayrımcılık yapılmaksızın zamanında ve uygun, erişilebilir, kültürel olarak kabul edilebilir ve toplumsal cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerinin yanı sıra sağlığın temel belirleyicilerine (güvenli ve içilebilir suya ve yeterli sıhhi temizliğe, yeterli miktarda güvenli gıdaya, beslenmeye ve barınmaya erişim gibi), sağlıklı iş ve çevre koşullarına ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı da dahil olmak üzere sağlıkla ilgili eğitim ve bilgiye erişim hakkı olarak anlaşılmalıdır. Sağlık müdahaleleri buna göre planlanmalıdır. Bilhassa, aşağıdaki konulara özellikle dikkat edilmelidir:

(a) Sorunların ve ihtiyaçların önceden var olup olmadığına, acil durumdan kaynaklanıp kaynaklanmadığına veya insani yardım müdahalesiyle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın, ruh sağlığı ve psiko-sosyal bakım da dahil olmak üzere, etkilenen kişilerin tıbbi bakım ihtiyaçlarına;

(b) Sağlık hizmetlerine erişim de dahil olmak üzere kadınların ve kız çocuklarının sağlık ihtiyaçlarına ve anne hastalıklarını ve ölümlerini önlemeye yönelik eylemler de dahil olmak üzere en azından öncelikli cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin sağlanmasına, cinsel şiddet vakalarını önlemeye ve klinik olarak yönetmeye ve HIV'yi önlemeye; uygun ilaç ve hijyenik malzemelerin sağlanmasına; aile planlaması ve acil gebelik bakımı da dahil olmak üzere üreme sağlığı ve özel sağlık hizmetlerine erişime;

(c) Etkilenen nüfus arasında HIV/AIDS de dahil olmak üzere temasla geçen ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesine, bunlara müdahale edilmesine ve azaltılmasına;

(d) Yaralılar ve engelliler için gerekli özel hizmetlere duyulan ihtiyaca;

(e) Kronik hastalığı olan kişilerin sağlık ihtiyaçlarına; ve

(f) Toplum temelli psikososyal desteğin yanı sıra birinci basamak düzeyinde uzmanlaşmış ruh sağlığı hizmetlerine ve etkilenen kişiler arasında ruhsal bozukluğu olanlar için gerektiğinde daha uzmanlaşmış hizmetlere duyulan ihtiyaca.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Kadın sağlığı hizmetlerinin daha acil durumun ilk aşamalarında uygun ve kültürel açıdan duyarlı olmasını ve kadınlar ve kız çocukları için erişilebilir olmasını sağlamak;
- Özellikle acil durum aşamasında ücretsiz sağlık hizmetleri sağlamak;
- Yeterli sayıda kadın sağlık personelinin ve ihtiyaç duyulması halinde kadın tercümanların hizmet sunmak üzere hazır bulunmasını sağlamak;
- Özel sağlık ve rehabilitasyon ihtiyaçlarının karşılanması ve daha uzun süreli sakatlıkların önlenmesi amacıyla yaralı ve engelli kişilere ulaşmak;

- Kadınların, kız çocuklarının ve ilgili olduğu ölçüde erkeklerin ve erkek çocuklarının uluslararası standartlara uygun olarak en azından asgari öncelikli üreme sağlığı hizmetlerine (bkz. Ek III) ve aile planlaması ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için test ve tedavi dahil olmak üzere diğer temel hizmetlere tam, güvenli ve kolay erişimini sağlamak;
- Cinsel şiddet mağdurları ve uygun olan yerlerde çocukları için kolay erişilebilir, toplumsal cinsiyete duyarlı danışmanlık ve bakım hizmetleri sağlamak;
- Acil müdahale ve uzun vadeli toparlanma çabalarının bir parçası olarak çocuklar ve ergenler için kültürel olarak uygun, toplum temelli psiko-sosyal destek programlarını sürece dahil etmek. Psiko-sosyal destek programlarını mevcut toplum hizmetleriyle (örneğin okul müfredatı, gençlik kulüpleri ve sağlık klinikleri) bütünleştirmek. Gerekli olduğu ve uygun olduğu şekilde ruh sağlığı hizmetlerine erişimi sağlamak;
- Kültürel olarak uygun olduğu durumlarda, sağlık merkezleri inşa edilirken bekleme alanlarında kadın ve erkeklerin ayrı tutulmasını sağlamak.
- Etkilenen toplumdaki sosyal yapılar ve kültürel geleneklere ve özellikle de karşılaşılan sağlık sorunlarının türüne bağlı olarak, hastaları kamuya açık alanlardan korumak ve ayırmak;
- Alkolizm veya diğer zehirli maddeler hakkında toplum temelli kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları gibi, afet sonrasında alkol ve diğer madde kullanımı sorununu ele alan programlar oluşturmak;
- Mümkün olan her yerde, kampların ve toplu merkezlerin yanı sıra kalıcı yeniden yerleştirme alanlarını gerekli tüm sağlık tesislerine kolay erişim mesafesinde konumlandırmak veya bunun mümkün olmadığı yerlerde bu tür alanlarda sağlık tesisleri kurmak;
- HIV/AIDS ile yaşayan insanların yaşadığı endişelerin afet müdahalesine tam olarak entegre edilmesini sağlamak için HIV/AIDS hakkında ve HIV/AIDS ile yaşayan insanların ihtiyaçları, gizliliği ve ayrımcılığa uğramama ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere haklarına dair yerel hükümet ve kolluk kuvvetleri ile insani yardım çalışanları arasında eğitim yapmak ve farkındalığı arttırmak.
- HIV/AIDS'li kişileri tespit etmek ve ihtiyacı olanların antiretroviral tedaviye erişimini sağlamak; ve
- HIV/AIDS'le yaşayan kişilere karşı olası ayrımcılığı planlamaya dahil etmek.
- HIV/AIDS ile yaşayan kişilerin gönüllü olarak test edilmesinin sağlanması halinde, testin ilgili kişilerin tam ve bilgilendirilmiş rızası ile yapılmasını ve gizli kalmasını sağlamak, böylece test sonucu pozitif çıkan kişilerin kamp veya toplu merkez içinde veya yardım dağıtımında ayrımcılığa uğramasını önlemek. Zorunlu HIV testi asla düşünülmemelidir.

B

B.2.6 Eğitim hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, ayrımcılık yapılmaksızın, erişilebilir, kabul edilebilir ve kapsayıcı olan her türlü ve her düzeyde eğitim alma hakkı olarak anlaşılmalıdır. Eğitim müdahaleleri buna göre planlanmalıdır. İlköğretim düzeyinde eğitim zorunlu ve ücretsiz olmalıdır. Tüm eğitim seviyelerindeki müdahaleler ve faaliyetler aşağıdaki ilkelere dayanmalıdır:

(a) Yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, çocukların ve gençlerin okula ya da güvenli öğrenme ortamlarındaki eğitim programlarına geri dönüşleri, genellikle gerekli olan belgeler tahrip edilmiş olsa bile, afetten sonra mümkün olduğunca erken ve hızlı bir şekilde ayrımcılık yapılmaksızın kolaylaştırılmalıdır;

(b) Kız çocukları ve kadınların yanı sıra afetten etkilenen ötekileştirilmiş grup üyelerinin eğitime tam ve eşit erişimlerinin sağlanması için özel çaba sarf

B

edilmelidir;

(c) Eğitim, etkilenen kişilerin kültürel kimliğine, diline ve geleneklerine saygı göstermelidir;

(d) Engelli çocukların ihtiyaçlarına özel önem verilmelidir; ve

(e) Okullar sadece son çare olarak ve sadece gerekli olduğu sürece toplu barınak olarak kullanılmalıdır. Bu gibi durumlarda çadır gibi alternatif sınıflar sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Mevcut okul binalarının ve tesislerinin güvenliğinin yanı sıra afetin eğitim personeli ve öğrenciler üzerindeki etkisini (örneğin ölüm/yaralanma sayısı; ebeveyn/kardeş/diğer aile üyelerinin kaybı gibi aileler üzerindeki etki; mal ve mülk kaybı) eğitim için ihtiyaç değerlendirmesine dahil etmek;
- Mümkün olan her yerde, geçici kampların ve yerleşim yerlerinin yanı sıra geçici veya kalıcı yer değiştirme ve yeniden yerleşim alanlarının okullara ve diğer eğitim tesislerine yakın ve kolay bir mesafede bulunmasını sağlamak;
- Okulların mümkün olan en kısa sürede açılmasını kolaylaştırmak için, etkilenen kişilerle tam istişare halinde, okul binalarında kalan yerinden edilmiş kişiler için güvenli ve yeterli alternatif barınakları erken bir aşamada belirlemek.
- Derslerin mümkün olan en kısa sürede yeniden başlayabilmesi için yerel toplulukların, okul çocuklarının, velilerin ve öğretmenlerin okul binalarının temizlenmesi ve rehabilitasyonunda aktif rol oynamalarını teşvik etmek;
- İhtiyaç değerlendirmesi temelinde, okulların yeniden açılmasına ve acil durum müdahalesi sırasında en erken fırsatta derslere devam edilmesine yönelik planlar geliştirmek;
- Okulları yeniden kurarken veya geçici okullar açarken kadınların ve kız çocuklarının hareketlilik ve güvenlik kaygılarını dikkate almak;
- Çocukların okula devam edebilmesi için, ebeveynlerin doğum belgeleri ve diğer kişisel belgeler, okul üniformaları ve okul malzemeleri sağlanması gibi, kısıtlamaların en azından geçici olarak kaldırılmasını savunmak;
- Özellikle çocukların mümkün olan en kısa sürede okula dönmelerini sağlamak için gerekli destek ve kaynakları sağlamak:
 - Okul müdürlerinin ve yerel eğitim makamlarının, okul kaydı için gerekli belgeler hakkında esnek bir yaklaşım benimsemesini teşvik etmek;
 - Çocukların mümkün olan en kısa sürede okula dönmelerini teşvik etmek için acil okul kayıtlarını veya buna yönelik kampanyaları desteklemek; ve
 - Afet sırasında ölen, yaralanan veya yerinden edilen öğretmenlerin yerini doldurmak için acil durum öğretmen eğitimi programlarını desteklemek.
- Engelli veya HIV/AIDS ile yaşayan çocuklar ile dezavantajlı veya ötekileştirilmiş gruplara mensup diğer çocukların herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan eğitim ve öğretim fırsatlarına eşit erişimlerinin sağlamak; ve
- Afet sonrasında psiko-sosyal destek programlarını, halk sağlığı bilgilerini (HIV/AIDS'in önlenmesi dahil), kara mayını farkındalığını ve ilgili koruma konularına ilişkin diğer içerikleri okul müfredatıyla bütünleştirmek.

B

C GRUBU: BARINMA, ARAZİ VE MÜLKİYET, GEÇİM KAYNAKLARI VE ORTA VE YÜKSEK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ HAKLARIN KORUNMASI

C.1 KONUT, ARAZİ VE MÜLKİYET VE MENKUL KIYMETLER

C.1.1 Mülkiyet hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, kişinin evinden, arazisinden ve diğer mal ve mülklerinden müdahale ve ayrımcılık olmaksızın yararlanma hakkı olarak anlaşılmalıdır. Mülkiyetle ilgili müdahaleler buna göre planlanmalıdır. Mülkiyet hakları ister bireysel ister kolektif olsun ister resmi unvanlara, ister geleneksel haklara, isterse uzun süreli ve tartışmasız zilyetlik veya işgale dayansın, saygı görmelidir.

C.1.2 Doğal afetler nedeniyle yerlerinden edilen kişilerin, toplulukların veya yerli halkların geride bıraktıkları mal ve mülkleri yağma, tahrip ve keyfi veya yasadışı el koyma, işgal veya kullanıma karşı mümkün olan azami ölçüde korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Yerleşim yerlerinin ve geride bırakılan eşyaların fotoğraflık kayıtlarını oluşturmak;
- Yerinden edilenlerin geride bıraktığı mülkleri kaydetmek için standart formlar kullanmak;
- Yıkım veya yağmanın gerçekleşebileceği bölgelere polis güçlerinin konuşlandırılmasını savunmak; ve
- Mülk sahiplerinin, mülklerini yasadışı olarak işgal eden veya kullanan kişilere karşı şikâyette bulunabilmeleri için etkili hukuk yollarına erişimlerini sağlamak.

C.1.3 Arazi tapuları veya mülkiyet belgeleri doğal afet sırasında kaybolan veya hasar gören ya da arazi sınırları tahrip olan bireysel mal sahipleri veya topluluklar, asıl arazilerinin ve mülklerinin mülkiyetini gereksiz gecikme olmaksızın yeniden talep etmek için prosedürlere eşit ve ayrımcı olmayan bir şekilde erişebilmelidir. Onlar bu tür prosedürlere ilişkin bilgi almalıdırlar.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Bu tür mal sahipleri için hukuki danışmanlık sağlamak;
- Çocuk ve kadın reisli haneler de dahil olmak üzere, arazi tapularının veya mülkiyet belgelerinin iadesi için kolaylaştırılmış prosedürlerin oluşturulmasını savunmak; ve
- Mülkiyet davalarıyla ilgilenen idari ve adli makamlara kapasite geliştirme, ek personel ve diğer destekleri sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- Arazi kadastrolarının ve mülkiyet ve sahiplik haklarının belirlenmesine ilişkin diğer belgeleri güvence altına almak ve afete dayanıklı yerlerde muhafaza etmek; ve
- Bir afet sonrasında, ilgili belgelerin iadesinin mümkün olmadığı durumlarda, güvenilir tanıkların ifadeleri gibi (örneğin komşular veya köy komiteleri) alternatif mülkiyet kanıtlama biçimlerine izin verecek şekilde ilgili yasaların değiştirilmesi için savunuculuk yapmak.

C.1.4 Mevcut idari veya adli usullerin dava yükünü aşırı gecikme olmaksızın karşılayamadığı durumlarda, arazi ve mülkiyete ilişkin rakip talepleri değerlendirmek için basitleştirilmiş usullere sahip özel mekanizmalar oluşturulmalı ve ayrımcılık

yapılmaksızın erişilebilir hale getirilmelidir. Bu usuller adil yargılanma güvencelerini içermeli ve bu tür talepleri gecikmeksizin karara bağlamalıdır. Kararın taraflardan biri tarafından reddedilmesi halinde bağımsız bir mahkeme veya yargı merciine erişim güvence altına alınmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Bu tür prosedürlerin oluşturulması için savunuculuk yapmak;
- Bu tür mekanizmalara kapasite geliştirme, personel ve diğer destekleri sağlamak;
- Bu tür mekanizmalarda yer alan personelin kapasitesini geliştirmek; ve
- Etkilenen kişilerin hakları ve prosedürlere nasıl erişecekleri konusunda bilgilendirmek.

Hazırlık önlemleri

- Bu tür mekanizmaları oluşturmaya yönelik ilgili yasaların değiştirilmesi için savunuculuk yapmak.

C.1.5 Afetten etkilenen kadınlara, özellikle de dul kadınlara ve yetim çocuklara konutlarını, arazilerini, mülklerini veya mallarını (yeniden) talep etmelerinde veya kendi adlarına konut veya arazi tapusu almalarında yardımcı olunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Bu kişiler için hukuki danışmanlık veya hukuki yardım sağlamak;
- Gerektiğinde, kadınların ve çocukların kendi adlarına mülk sahibi olabilmeleri için yasaların değiştirilmesini savunmak; ve
- Çocuk ve kadın dostu prosedürlerin oluşturulması ve bu prosedürler ve nasıl erişileceği hakkında hedefe yönelik bilgilendirme yapılmak.

C.1.6 Arazi tapu belgelerinin bulunmadığı durumlarda, yerli halkların ve etnik azınlık gruplarının arazi tapusu ve mülkiyetine ilişkin geleneksel taleplerine saygı gösterilmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Bu tür topluluklar için hukuki danışmanlık veya adli yardım sağlamak; ve
- Yerli halkların ve etnik azınlık gruplarının toprak haklarını koruyabilmeleri için gerektiğinde yasaların ve prosedürlerin değiştirilmesini savunmak.

C.2 GEÇİCİ BARINMA, KONUT VE TAHLİYELER

C.2.1 Sağlanan geçici barınak veya konut, uluslararası insan hakları hukukunda yer alan yeterlilik gerekliliklerini karşılamalıdır. Yeterlilik kriterleri şunlardır: erişilebilirlik, satın alınabilirlik, yaşanabilirlik, kira güvenliği, kültürel yeterlilik, konumun uygunluğu ve sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişim (bkz. B.1.2). Gelecekteki afet durumlarında zararı azaltmayı amaçlayan güvenlik standartlarına saygı duyulması da yeterlilik için bir kriterdir.

C.2.2 Acil durum barınağından geçici barınağa veya kalıcı konuta hızlı bir geçişi mümkün kılacak uygun tedbirler, herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın, mümkün olan en kısa sürede alınmalıdır.

C.2.3 Afetten etkilenen tüm gruplara ve kişilere danışılmalı ve kiracılar ve mal sahipleri/işgalciler için geçici barınma ve kalıcı konut programlarının planlanması ve uygulanmasına katılmaları sağlanmalıdır. Acil durum barınağından geçici barınağa veya kalıcı konuta geçme kararı, ilgili kişilerin tam katılımını ve kararını/onayını gerektirir.

C.2.4 Zorunlu tahliyeler dışındaki durumlarda (bkz. yukarıda A.1.4) ve C.2.3 uyarınca istişare ve katılıma rağmen tahliyelerin kaçınılmaz hale gelmesi durumunda, aşağıdaki tüm güvenceler uygulamaya konulmalıdır:

- (a) Etkilenen kişilerle gerçek bir istişare fırsatı;
- (b) Tahliye için planlanan tarihten önce yeterli ve makul bir bildirim;
- (c) Tahliye ve arazinin gelecekteki kullanımı hakkında erişilebilir bir formatta ve zamanında bilgi sağlanması;
- (d) Tahliye sırasında hükümet yetkililerinin hazır bulunması;
- (e) Tahliye edilen tüm kişilerin kimliklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi ve kayıt altına alınması;
- (f) Tahliyeyi gerçekleştiren tüm kişilerin kimliklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi;
- (g) Kötü hava koşullarında veya gece vakti tahliyelerin yasaklanması;
- (h) Yasal yolların sağlanması; ve
- (i) Gerektiğinde, mahkemelerden tazminat talep etmek için adli yardım sağlanması.

C.2.5 Tahliyeler- özellikle de ülke içinde yerinden edilmiş insanlar tarafından geride bırakılan mal ve mülklerin tahliyesi ve ikincil işgali bağlamında düzenlenen tahliyeler-bireyleri evsiz bırakmamalı veya diğer insan haklarının ihlaline karşı savunmasız hale getirmemelidir. Kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olanlara yeterli alternatif barınak sağlanmasını temin etmek için uygun tedbirler alınmalıdır.

C.3 GEÇİM KAYNAKLARI VE İŞ

C.3.1 Geçim kaynaklarına ve istihdam olanaklarına erişimin yanı sıra, doğal afet nedeniyle bozulan ekonomik faaliyetleri, istihdam olanaklarını ve geçim kaynaklarını yeniden tesis etmeye yönelik projeler, ayrımcılık yapılmaksızın, mümkün olan en kısa sürede ve en kapsamlı şekilde kolaylaştırılmalıdır. Mümkün olan en üst seviyede, bu tür önlemler acil durum müdahale aşamasında başlatılmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Afetten etkilenen nüfusun tüm kesimlerinin tam olarak bilgilendirilmesini ve bu kesimlere danışılmasını ve kesintiye uğrayan geçim kaynaklarının rehabilitasyonu ve yeniden eğitim seçenekleriyle ilgili karar alma sürecine katılabilmesini sağlamak için toplum temelli stratejiler geliştirmek;
- Kayıtlı ve kayıt dışı ekonomideki yaşlılar gibi belirli grupların genellikle gizli olan rollerini dikkate alarak, kadınlar da dahil olmak üzere afetten etkilenen nüfusun tüm kesimleri için yeniden eğitim ve beceri geliştirme programlarına erişim sağlamak;
- Kadınları ve özel ihtiyaçları olan kişileri insan ticareti, cinsel sömürü ve istismar, zorla seks işçiliği veya diğer istismarcı ve tehlikeli gelir kaynaklarına karşı korumak için onlara uygulanabilir ekonomik fırsatlar sağlamak;
- Engelli veya HIV/AIDS gibi uzun süreli veya kronik hastalığı olan kişilerin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan istihdam ve eğitim fırsatlarına tam erişimini sağlamak; ve
- Eğitim programlarının, kadınları, çocukları ve sosyal, ekonomik, etnik, dini veya ırksal azınlıkları en az arzu edilen, en düşük ücretli ve en kötü çalışma koşullarına sahip işlere iten mevcut toplumsal veya cinsiyet kalıp yargısına

dayalı iş bölümlerini pekiştirmeyecek şekilde sağlamak.

C.3.2 Geçim kaynaklarına ve istihdam fırsatlarına erişim sağlamayı başaran afetten etkilenmiş kişiler adil olmayan, sağlıksız ve güvensiz çalışma koşullarına karşı korunmalıdır.

Ayrıca çocuk işçiliği ve modern kölelik biçimleri hakkında A.4.3'e bakınız.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Ekonominin zarar görmüş ve kesintiye uğramış sektörlerinin yeniden inşası/rehabilitasyonu için yapılan tüm çalışmalarda sağlık ve güvenlik, adil ücret ve çevresel sürdürülebilirlik konularında uluslararası standartların uygulanmasını ve afetten etkilenen kişilerin bu standartlardan haberdar olmasını sağlamak.

C.3.3 Kamplar ve toplu merkezlerin yanı sıra kalıcı yeniden yerleştirme alanları, afetten etkilenen kişilerin geçim kaynaklarına ve istihdam fırsatlarına erişimini engelleyecek alanlara yerleştirilmemelidir.

C.4 ORTAÖĞRETİM VE YÜKSEKÖĞRETİM

C.4.1 Özellikle de afetin bir sonucu olarak öğrencilerin eğitim masraflarını karşılayamadığı durumlarda, orta ve yüksek öğretime erişim mümkün olduğu ölçüde kesintiye uğramamalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Afetten etkilenen öğrenciler için özel öğrenim bursları sağlamak;
- Afetten etkilenen öğrenciler için eğitim ücretlerinden feragat etmek veya ücretleri düşürmek; ve
- Afetten etkilenen öğrencilerin kaçırdıkları sınavları telafi edebilmeleri için özel dersler verilmek ve özel sınav dönemleri oluşturmak.

D GRUBU: BELGELENDİRME, HAREKET, AİLE BAĞLARININ YENİDEN TESİSİ, İFADE VE GÖRÜŞ VE SEÇİMLERLE İLGİLİ HAKLARIN KORUNMASI

D.1 BELGELENDİRME

D.1.1 Bir doğal afette kaybolan veya tahrip olan kimlik ve diğer amaçlı kişisel belgeler (örneğin doğum, evlilik ve ölüm belgeleri, kişisel kimlik ve seyahat belgeleri, eğitim ve sağlık sertifikaları) etkilenen kişilere mümkün olan en kısa sürede geri verilmelidir. Aşağıdaki ilkelere saygı gösterilmelidir:

- (a) Her türlü belge düzenlenirken kadınlara ve erkeklere eşit muamele yapılmalıdır. Kadınlara kendi adlarına belge verilmelidir;
- (b) Refakatsiz, ailesinden ayrı düşmüş ve kimsesiz çocuklara kendi adlarına belge verilmelidir; ve
- (c) Yurttaş olmayanların belgelendirme ihtiyaçlarına da dikkat edilmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Kişisel belgelerin (yeniden) düzenlenmesi için basitleştirilmiş idari prosedürlerin hızlı bir şekilde benimsenmesini ve bu tür prosedürlerin oluşturulmasını savunmak (örneğin, afetten etkilenen kişilerin kimliğini teyit edebilecek tanıkların/topluluk liderlerinin/yaşlıların/yerel yetkililerin ülke içinde yerinden edilmiş insanların yaşadığı yerlere getirilmesi; afetten etkilenen kişilerin belgelerinin düzenlenmesi/yeniden düzenlenmesi için alınan ücretlerin iptali veya indirilmesi; vb.); ve
- Kişisel belgelerin (yeniden) düzenlenmesi için afetten etkilenen bölgelere sulh hakimlerini ve diğer ilgili yetkilileri içeren mobil ekipler konuşlandırmak.

Hazırlık önlemleri

- Kişisel belgelerin ve iade ile ilgili bilgilerin kopyalarını güvence altına almak.

D.1.2 Afetten etkilenenlerin kişisel belgelerini kaybetmiş olması aşağıdaki durumlar için gerekçe olarak kullanılmamalıdır:

- (a) Temel gıda ve yardım hizmetlerine erişim kısıtlamasını haklı göstermek için;
- (b) Bireylerin güvenli bölgelere seyahat etmelerini veya evlerine dönmelerini engellemek için;
- (c) İstihdam olanaklarına erişimleri engellemek için; veya
- (d) Eğitim veya temel sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişimi engellemek için.

D.1.3 Arazi kullanım hakkını ve mülkiyetini kanıtlayan belgelerin kaybı, mülkiyet haklarının kullanılmasını engellemek için kullanılmamalıdır (bkz. yukarıdaki bölüm C.1.3).

D.1.4 Afetten etkilenen kişilere insani yardım sağlayan kuruluşlar ya kayıt olmaksızın hayat kurtarıcı mal ve hizmetlere erişim sağlamalı ya da insani yardım müdahalesinin acil durum aşamasından itibaren yararlanıcılarını bu tür yardımlar için gecikmeksizin kayıt altına almalıdır.

D.1.5 Toplanan kişisel veriler ve bu kapsamda oluşturulan kayıtlar her türlü kötüye kullanıma karşı korunmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Kâğıt halindeki kişisel verileri her zaman kilitli tutmak ve elektronik verilerin parola korumalı ve şifreli halde tutmak ve bu tür bilgileri saklamak için güvenli konumları kullanmak (korumaların bulunması dahil);
- Kişisel verilerin paylaşılmasına ve verilerin paylaşılacağı kişilerin belirlenmesine yönelik katı prosedürler geliştirmek ve uygulamak; ve
- Verileri toplama amacı yerine getirildikten sonra imha etmek.

Hazırlık önlemleri

- İnsani yardım aktörlerinin bir veri toplama politikasına ve standart operasyon prosedürlerine sahip olması.

D.2 ÖZELLİKLE KALICI ÇÖZÜMLER BAĞLAMINDA HAREKET ÖZGÜRLÜĞÜ¹⁷

D.2.1 Yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, etkilenen kişilerin seyahat özgürlüğü hakkına saygı gösterilmeli ve bu hak korunmalıdır. Bu hak, tehlike altındaki bir bölgede kalmaya veya bu bölgeyi terk etmeye özgürce karar verme hakkını da içerecek şekilde anlaşılmalıdır. Hareket özgürlüğü şu durumlar dışında kısıtlamalara tabi olmamalıdır: (i) kanunla öngörülenler, (ii) yalnızca ilgili kişilerin güvenliğini koruma amacına hizmet edenler ve (iii) yalnızca daha az müdahaleci başka önlemlerin olmadığı durumlarda kullanılanlar. Tahliye durumunda (yukarıdaki bölümler A.1.3- A.1.7), geçici yer değiştirme kesinlikle gerekenden daha uzun sürmemelidir.

D.2.2 Acil durum aşamasından sonra, ülke içinde yerinden edilmiş insanlar, yerlerinden edilmelerine kalıcı bir çözüm bulmaları için desteklenmelidir. Kalıcı çözümler, ülke içinde yerinden edilmiş insanların sürdürülebilir entegrasyonu olarak anlaşılmalıdır:

- Gelmiş oldukları (menşe) yerde ("geri dönüş");
- Sığındıkları bölgelerde ("yerel entegrasyon"); veya
- Ülkenin başka bir yerinde ("ülkenin başka bir yerinde yerleşim").

Ülke içinde yerinden edilmiş insanlara, evlerine ve geldikleri yerlere geri dönmek, sığındıkları bölgeye yerel olarak entegre olmak veya ülkenin başka bir yerine yerleşmek konusunda özgürce seçim yapma hakkı tanınmalıdır. Bu kişilerin bu konuda bilinçli bir karar almalarını sağlamak için danışma, bilgilendirme kampanyaları ve gidip görme ziyaretleri gibi uygun tedbirler alınmalıdır.

D.2.3 Geri dönüşü, yerel entegrasyonu veya ülkenin başka bir yerinde yerleşimi sürdürülebilir kılmaya elverişli koşullar mümkün olan en kısa sürede oluşturulmalıdır. Ülke içinde yerinden edilmiş insanlar için aşağıdaki koşullar sürdürülebilir kabul edilir:

- (a) Taciz ve gözdağının yanı sıra daha fazla doğal afet riskinden uzak, güvende ve emniyette hissetmek;
- (b) Geri dönüş durumunda, evlerinin geri alınması ve uygun şekilde yeniden inşası veya rehabilitasyonu da dahil olmak üzere, yeterli konuta erişebilmiş olmak; ve

¹⁷ Hareket özgürlüğünün diğer önemli yönleri ve olası kısıtlamaları- yani tahliyeler ve zorla tahliyeler- yukarıda ele alınmıştır (bkz. Kılavuz İlkeler A.1.4 ve C.2.4). Aşağıdaki Kılavuz İlkeler, öncelikle afetler nedeniyle yerlerinden edilen kişilerin evlerine dönme, yerel olarak entegre olma veya ülkenin başka bir yerinde yeni bir hayata başlama konusunda kendi kararlarını verme haklarıyla ilgilidir.

(c) Ayrımcılığa uğramadan suya, temel hizmetlere, okullara, geçim kaynaklarına, istihdama, pazarlara vb. erişerek hayatlarına mümkün olduğunca normal bir şekilde geri dönebilmek.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Geri dönüş, yerel entegrasyon veya ülkenin başka bir yerinde yerleşim için alanların güvenlik değerlendirmelerini yapmak;
- Geri dönüş, yerel entegrasyon ve ülkenin başka yerlerinde yerleşim konularında kapsamlı ve erişilebilir kamu bilgilendirme kampanyalarının yanı sıra toplumun geniş bir kesimine yönelik iletişim stratejileri oluşturmak;
- Ülke içinde yerinden edilmiş insanlara eski evlerindeki veya ülkenin başka bir yerinde yerleşim için belirlenen yerlerdeki koşullar hakkında bilgi sağlamaya yönelik medya raporları, veri tabanı, bilgi merkezleri vb. mekanizmaları kurmak ve "git ve gör" ziyaretleri düzenlenmek;
- Özel ihtiyaçları olan kişilerin belirlenmek ve bu kişileri, uygun olan yerlerde sosyal yardım faaliyetleri ve odak grup toplantıları da dahil olmak üzere, geri dönüş, yerel entegrasyon veya ülkenin başka bir yerine yerleştirme planlamasına ve yönetimine dahil etmek;
- İmar ve yeniden inşa planlarını yayınlanmak ve geniş çapta dağıtmak ve planlama komisyonu toplantılarını halka açık olarak düzenlemek;
- Yeterli barınma, temel hizmetler ve geçim kaynakları da dahil olmak üzere kalıcı çözümlere erişimin sağlanmasında, özellikle özel ihtiyaç sahibi kişilere yönelik ayrımcılık vakalarını izlemek ve tespit etmek; ve
- Yerel entegrasyonu veya ülkenin herhangi bir yerine yerleşmeyi engelleyen yasal ve idari engelleri kaldırmak.

D.2.4 Etkilenen kişilerin ve toplulukların rızası olmaksızın kalıcı geri dönüş yasakları, ancak insanların yaşadığı veya geri dönmek istediği alanın, mevcut uyum ve diğer koruyucu önlemlerle hafifletilemeyecek kadar yüksek ve kalıcı yaşam ve güvenlik riski taşıyan bir alan olması halinde düşünülmeli ve uygulanmalıdır. Bu tür bir yasaklama aşağıdaki koşulların tamamına uymalıdır:

- D**
- (a) Kanun tarafından öngörülmüş olması;
 - (b) Tek amacı etkilenen kişilerin hayatlarını ve sağlıklarını korumak olması;
 - (c) Afetten etkilenen kişiler süreç ve kararın gerekçeleri hakkında bilgilendirilmiş olması;
 - (d) Afetten etkilenen kişilere, konut inşasına yönelik yer seçiminden başlayarak, hizmet ve geçim kaynaklarına erişim ve yeniden yerleştirmenin tüm aşamalarında danışılması ve bu kararlara ve bunların uygulanmasına katılma fırsatının verilmiş olması; ve
 - (e) Afetten etkilenen kişilere, aşağıdaki koşullara uygun olarak ülkenin başka bir yerinde yerleşme fırsatı sağlamış olması:
 - Önerilen sahalarda afetin ikincil etkilerine maruz kalmaması ve tekrarlayan afetlerden korunması; ve
 - Bu tür sahalarda, afetten etkilenen kişilerin ayrımcılığa maruz kalmadan güvenli ve kültürel olarak uygun barınma; su, temel sağlık hizmetleri ve eğitim; geçim kaynakları ve istihdam, pazarlar vb. olanaklara erişebilmesi.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Yaşamlarının, güvenliklerinin, özgürlüklerinin ve/veya sağlıklarının risk altında

olacağı bir yere dönmeye veya yerleşmeye zorlanan afetten etkilenmiş kişiler adına savunuculuk yapmak;

- Uluslararası standartlara uygun olmayan geri dönüş yasağı veya zorla yer değiştirme ile karşı karşıya kalan afetten etkilenmiş kişiler adına savunuculuk yapmak;
- Afetten etkilenmiş kişiler için etkili hukuki yollar ve ücretsiz hukuki danışmanlık sağlamak; ve
- Nüfusun korunmasıyla ilgisi olmayan siyasi, askeri veya ekonomik amaçlar doğrultusunda bölgelerin temizlenmesi veya yeniden nüfuslandırılması için bir bahane olarak kullanılmamasını sağlamak üzere afet sonrası yerleşim veya yeniden yerleştirme planlarını izlemek.

D.2.5 Özellikle D.2.1 - D.2.4'te belirtilenler olmak üzere, seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı tüm durumlarda, afetten etkilenen kişilere, sesini duyurma hakkı, bağımsız bir mahkeme veya yargı merciine erişim hakkı ve adil tazminat da dahil olmak üzere, adil yargılanma güvencelerine riayet eden etkili hukuki yollar sağlanmalıdır.

D.3 AİLE BAĞLARININ YENİDEN KURULMASI

D.3.1 Yardım operasyonları aile birliğini koruyacak şekilde tasarlanmalıdır. Ülke içinde yerinden edilmiş ailelerin birlikte kalmak isteyen üyelerine afet müdahalesinin tüm aşamalarında izin ve yardım verilmeli ve ayrılmaları önlenmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Yardımları, daha iyi yardım alma umuduyla aileleri ayırmaya yönelik teşvikleri önleyecek şekilde düzenlemek. Özellikle gıda ve gıda dışı ürünleri geniş ailelere uygun miktarlarda dağıtmak; ve
- Ülke içinde yerinden edilmiş insanların ayrıldığı bölgelerde eğitime erişimini sağlamak.

Hazırlık önlemleri

- Yardım ve acil durum planlaması hazırlarken ailenin büyüklüğünü öngörerek hareket etmek.

D.3.2 Afetten etkilenen kişilere, kayıp yakınlarının akıbetini ve nerede olduklarını öğrenmeleri konusunda yardımcı olunmalıdır. İzleme hizmetleri veya mekanizmaları kullanılarak, yakın akrabalar soruşturmanın ilerleyişi ve elde edilen sonuçlar hakkında bilgilendirilmelidir. Arzu etmeleri halinde, ailelerin yeniden bir araya gelmeleri, özellikle çocuklar veya yaşlılar söz konusu olduğunda kolaylaştırılmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Acil durumun başlangıcından itibaren hızlı aile izleme ve yeniden birleştirme prosedürleri oluşturmak ve aile izleme ve yeniden birleştirmeden sorumlu bir lider kurum veya kuruluşu belirlemek. Çoğu durumda bu, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) veya ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri olmaktadır. Lider kurum ile koordinasyonun teşvik etmek ve kayıt detaylarının kopyalarının ve izleme taleplerinin lider kurum veya kuruluşa iletilmesi için uyumlu sistem ve formatlar oluşturmak;
- Afette kaybolan akrabalarını veya arkadaşlarını arayan kişilerin yanı sıra kayıp kişilerin tam sayısını, yaşını ve cinsiyetini belirlemek için kapsamlı nüfus sayımı veya kayıt çalışmaları yapmak;
- Kayıp yakınlarını arayan ailelere yardımcı olmak için mevcut tüm fotoğraf ve video kayıtlarını toplamak;

D

- Özellikle refakatsiz çocuklar ve buldukları yerle ilgili hassas kişisel verilerin korunmasına özen göstererek, ailelerinden ayrı düşmüş kişiler hakkında bilgi yaymak için kamu iletişim stratejileri geliştirmek. Bunlar arasında fotoğrafların ilan panolarına asılması; kamp ve topluluk toplantıları; TV ve radyo yayınları ve gazete ilanları; geniş çaplı dağıtım için aile üyelerinin fotoğraflarının yer aldığı izleme bültenleri veya broşürler hazırlanmak veya kısa mesaj almak için cep telefonları dağıtmak sayılabilir;
- Çok çeşitli iz sürme yöntemlerinin kullanılması. Yukarıdaki stratejilere ek olarak, bunlar şunları içerebilir: çocuklarını kaybeden yetişkinlerle görüşmek; çocukları tarif ettikleri yerlere götürmek; ve afetten etkilenen nüfusun anlayacağı bir dilde ve şekilde aile mesajlaşma hizmetleri düzenlemek;
- Aile üyeleri belirlendikten sonra, gereksiz bürokratik gecikmelerden ve engellerden kaçınarak, aileleri mümkün olduğunca sorunsuz ve verimli bir şekilde ailenin istediği ölçüde yeniden birleştirmek;
- Çocuklar söz konusu olduğunda, aile ilişkilerinin halen geçerli olduğundan ve yeniden birleştirme işlemine başlamadan önce çocuğun ve aile üyelerinin rızalarının alındığını garantilemek esastır; ve
- Gerekliğinde yeniden birleşmiş ailelere ve hala ayrı olan aile üyelerine psiko-sosyal ve maddi destek sağlanmak.

D.3.3 Ailesinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocuklara, aileleriyle yeniden bir araya gelene kadar bakılmalıdır. Tüm geçici bakım düzenlemeleri çocuğun yüksek yararına olmalıdır. Çocuklar geçici bakım düzenlemeleri ve hakları konusunda tam olarak bilgilendirilmeli ve bakıcılarla ilgili görüşleri dikkate alınmalıdır. Geçici bakım ayarlanırken kardeşler bir arada tutulmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Afetin hemen ardından, ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocukların sayısını ve özel ihtiyaçlarını tespit etmek ve mevcut bakım düzenlemelerini değerlendirmek için hızlı değerlendirmeler yapmak. Refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklarla ilgili ayrıntıları kayıt çalışmalarına dahil etme;
- Ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocukları aile üyeleriyle yeniden bir araya getirmek için acil durumun başlangıcından itibaren hızlı kayıt, aile izleme ve yeniden bir araya getirme prosedürlerini oluşturmak;
- Vaka bazında uygun ve zamanında işlem yapılmasını kolaylaştırmak için vakaların önceliklendirilmesine önem vermek. Çocuk reisli hanelerin yanı sıra halihazırda ağır bir ihlale maruz kalmış olabilecek (örneğin askere alma, kaçırma, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi) ailelerinden ayrı düşmüş veya refakatsiz çocukların tespit edilmesine özellikle dikkat etmek;
- Refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocukların tespitine yönelik soruların diğer kayıt çalışmalarına dahil edilmesi;
- Tıbbi olarak tahliye edilen ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocukların uygun şekilde belgelendirilmesini, bakımını ve takibini sağlamak;
- Hayatta kalan aile üyelerinin bulunamadığı durumlarda, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların, çocukların bakıcı tercihlerini dikkate alarak, mümkün olan her durumda kendi topluluklarından arkadaşları veya komşuları tarafından bakılmaları için gerekli düzenlemeleri yapmak;
- Ayrı düşmüş ve refakatsiz çocukların iyi bakıldığından ve her türlü fiziksel, psikolojik ve cinsel istismar ve sömürüden korunduğundan emin olmak için geçici bakım düzenlemelerini düzenli ve yakından izlemek ve gözden geçirmek. İstismar olaylarını ortaya çıkarabilmeleri için çocuklarla özel olarak

D

görüşmek. İstismarcı veya sömürücü geçici bakım durumlarından çocukların uzaklaştırılması ve alternatif çözümler bulunması için derhal harekete geçmek;

- Ailelerinden ayrı düşmüş veya refakatsiz çocukların yetimhanelere veya çocuk evlerine yerleştirilmesini kaçınmak. Bu tür bir yerleştirme gerekirse, yalnızca daha sürdürülebilir, toplum temelli çözümler aranırken geçici bir önlem olarak veya diğer tüm seçenekler tükendiğinde son çare olarak kullanılmalıdır. Çocukların yerleştirilmesine ilişkin her bir vakayı dikkatle izlemek ve kayıtlarını tutmak kritiktir.
- Refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklara kayıt, kimlik, doğum belgesi, sağlık, eğitim ve arazi mülkiyeti gibi gerekli belgelerin kendi adlarına verilmesini sağlamak. Hızlı belgelendirme prosedürlerini oluşturmak; ve
- Ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocukların afet sonrasında hakları olan maddi, mali ve hukuki yardıma eşit erişimlerini sağlamak. Özellikle, ailelerinden ayrı düşmüş ve refakatsiz çocuklara veya onların yasal vasilerine, ölen, kaybolan veya yaralanan aile fertleri için devletten yardım talep etme; yeniden yerleşim ve barınma ödenekleri; arazi hakları ve tazminat talep etme imkânı sağlamak.

D.3.4 Evlat edinme, ancak iz sürme ve aile birleşimine ilişkin tüm çabaların başarısız olduğu veya ebeveynlerin Lahey Evlat Edinme Sözleşmesi'nde¹⁸ belirlenen standartlara uygun olarak evlat edinmeye rıza gösterdikleri tespit edildikten sonra öngörülmelidir. Ebeveynlerin rızası ve evlat edinme için gerekli olan diğer kişi, kurum ve yetkililerin rızası özgürce alınmalı ve tüm taraflar bilgilendirilmiş olmalıdır. Çocukların ikamet ettikleri ülkedeki akrabaları tarafından evlat edinilmelerine öncelik verilmelidir. Bunun bir seçenek olmadığı durumlarda, çocuğun geldiği toplum içinde veya en azından kendi kültürü içinde evlat edinilmesi tercih edilmelidir.

Hazırlık önlemleri

- Koruyucu aile bakımı da dahil olmak üzere toplum içinde geçici bakım düzenlemelerini resmileştirmek ve uygun şekilde ek maddi, mali ve sosyal destek sağlamak için yasal veya idari prosedürleri oluşturmak; ve
- Ev sahibi aileler veya kurumlarla alternatif düzenlemelerin önceden belirlenmek ve izleme mekanizmalarını önceden tanımlanmak.

D.4 İFADE, TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME VE DİN

D.4.1 Afetten etkilenen kişilerin ve toplulukların afet yardımı ve iyileştirme müdahalesi hakkında geri bildirimde bulunmalarına ve şikayetlerini dile getirmelerine izin verilmeli ve imkân tanınmalıdır. Bu kişiler, görüşlerini ifade etmelerine yönelik olumsuz tepkilere karşı korunmalıdır. Etkilenen kişilerin barışçıl toplantılar yapmaları veya bu amaçla dernekler kurmaları için fırsatlar sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Kadınlar, çocuklar ve gençlerin yanı sıra ötekileştirilmiş veya azınlık gruplarının üyeleri de dahil olmak üzere afetten etkilenen kişilerin yardım ve toparlanma çabalarına ilişkin endişe ve görüşlerini dile getirmelerini sağlayacak mekanizmalar kurmak ve kapasite geliştirmek; ve
- Bireylerin düşünce, ifade ve toplanma özgürlüğü haklarının kısıtlandığı ve bu

¹⁸ Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair 29 Mayıs 1993 tarihli Lahey Sözleşmesi (Lahey Evlat Edinme Sözleşmesi).

Çevirenin Notu: Bu konuda ayrıca bakınız “Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi” Strabourg, 24.IV.1967- Hakan Ataman

temel hakları kullandıkları için cezalandırıldıkları veya kötü muameleye maruz kaldıkları olayları izlemek, raporlamak ve soruşturmak için özel mekanizmalar kurmak. Bu tür durumlarda kolluk kuvvetlerinin uygun şekilde hareket etmesini sağlamak.

D.4.2 İnsani yardım planlanırken ve uygulanırken, özellikle de gıda yardımı, sağlık hizmetleri, yaşam ve sıhhi düzenlemeler bağlamında, dini inançlara ve kültürel geleneklere mümkün olduğu ölçüde saygı gösterilmelidir.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- İnsani yardım müdahalesi sırasında mümkün olduğunca saygı gösterilmesi gereken dini ve kültürel gelenekler ve inançlar konusunda dini liderlere ve yaşlılara danışmak;
- Kültürel olarak kabul edilemez gıda ve gıda dışı maddelerin dağıtım paketlerine dahil edilmesinden kaçınmak; ve
- Cinsiyetlerin geleneksel olarak ayrı olduğu yerlerde düzenlemelerin ve hizmet sunumunun cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak.

D.4.3 Afetten etkilenen kişilere, başkalarının haklarına ve inançlarına saygı gösterecek ve ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti teşvik etmeyecek şekilde dini inançlarını ve kültürel geleneklerini yerine getirmeleri için izin vermek ve fırsatlar sağlamak.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Mümkün olduğu ölçüde, kampların ve toplu merkezlerin yanı sıra afet nedeniyle yerlerinden edilen topluluklar için kalıcı yeniden yerleştirme alanlarını mevcut dini, kültürel ve topluluk binalarının yakınına yerleştirmek. Bu tür tesislerin mevcut olmadığı yerlerde, bu tür tesisleri saha planlarına dahil edilmek; ve
- Mevcut dini ve kültürel alanları, özellikle de yerli, etnik veya dini azınlıklara ait olanları korumak.

D.5 SEÇMEN HAKLARI

D.5.1 Yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, afetten etkilenen kişilerin seçimlerde oy kullanma ve seçilme haklarını tam olarak kullanmaları sağlanmalıdır.

Diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki faaliyetler de dikkate alınabilir:

- Yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, etkilenen kişilere seçmen kaydı, oy kullanma ve adaylık için fırsatlar sunmak. Bu, mobil kayıt ekiplerinin ve mobil oy verme merkezlerinin kullanımını içerebilir; ve
- Yerinden edilenlerin posta yoluyla oy kullanma usullerini kullanmasına veya özellikle uzun süreli yerinden edilme durumunda, geçici olarak ikamet ettikleri yerde seçmen olarak kaydolmalarına izin vermek.

EK I: SÖZLÜK

Operasyonel Kılavuzun amaçları doğrultusunda aşağıdaki terimler kullanılmıştır:

İnsani yardım müdahalesine katkıda bulunan aktörler (Actors contributing to the humanitarian response):

Hükümetlerarası ve (uluslararası veya ulusal/yerel) sivil toplum örgütleri ve ajanları veya acil durum aşamasında ve sonrasında etkilenen kişilere koruma ve yardım sağlayan hükümet veya hükümet dışı afet müdahale ekipleri.

Etkilenen kişiler (Affected persons):

Yerinden edilmiş olsun ya da olmasın, belirli bir afetin olumsuz sonuçlarına maruz kalanlar, örneğin afet nedeniyle yaralanmış, mal ve geçim kaynaklarını kaybetmiş ve diğer zararlara uğramış olanlar.

Kamplar (Camps):

Bir afet durumunda tahliye edilen/yerinden edilen kişilerin toplu ve ortak barınması için kullanılan kalıcı olmayan barınakların (örn. çadırlar) bulunduğu yeni inşa edilmiş alanlar. Kamplar planlı (yani akından önce veya akın sırasında tamamlanan, bilerek inşa edilmiş alanlar) veya kendi kendine yerleşilen (yani hükümetin veya insani yardım topluluğunun desteği olmadan kendiliğinden kurulan) yerler olabilir. Kamplar bir tür toplu barınaktır (aşağıya bakınız).

Toplu merkezler (Collective centres)

Bir afet durumunda tahliye edilen/yerinden edilen kişilerin toplu ve ortak kalıcı olmayan barınması için kullanılan önceden var olan binalar ve yapılar. Tahliye merkezi olarak kullanılan bina ve yapı türleri büyük farklılıklar göstermektedir. Bunlar arasında okullar, oteller, toplum merkezleri, belediye binaları, oteller, spor altyapıları, hastaneler, dini anıtlar, polis karakolları, askeri kışlalar, depolar, kullanılmayan fabrikalar ve tamamlanmamış binalar vb. bulunmaktadır. Toplu merkezler bir tür toplu barınaktır (aşağıya bakınız).

Toplu barınaklar (Collective shelters)

Yukarıda tanımlandığı gibi kamplar ve toplu merkezlerdir.

Afet (Disaster):

Bir topluluğun veya toplumun işleyişinde, etkilenen topluluğun veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan yaygın insani, maddi, ekonomik veya çevresel kayıplara neden olan ciddi bir aksamadır¹.

Afet/Acil durum yönetimi (Disaster/Emergency management):

Özellikle hazırlık, müdahale ve ilk kurtarma adımları olmak üzere bir acil durumun tüm yönlerinin ele alınmasına yönelik kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu ve yönetimidir².

Ayrımcılık (Discrimination):

İrk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum, yaş, engellilik veya bir kişinin diğer

¹ International Strategy for Disaster Reduction (ISDR), UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction, www.unisdr.org/eng/library/UNISDR-terminology-2009-eng.pdf web sitesinde mevcuttur.

² International Strategy for Disaster Reduction (ISDR), UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction, www.unisdr.org/eng/library/UNISDR-terminology-2009-eng.pdf web sitesinde mevcuttur.

statülerine dayalı dezavantajlı ayrımlar. Bir kişiye bu kriterler yerine nesnel ve ciddi nedenler temelinde (örneğin, belirli bir kırılma; başkaları tarafından paylaşılmayan özel ihtiyaçlar) avantaj sağlamak, ilgili kişi bu kriterlere sahip olsa bile ayrımcılık anlamına gelmez.

Yerinden edilmişlikten etkilenen topluluklar (Displacement affected communities):

Evlerinden ve mutlak ikamet yerlerinden kaçmak veya ayrılmak zorunda kaldıkları için ya da ülke içinde yerinden edilmiş insanlara ev sahipliği yapmak zorunda kaldıkları için ya da evlerine ve mutlak ikamet yerlerine dönen veya ülkenin başka bir yerine kalıcı olarak yerleşen daha önce yerinden edilmiş kişileri kabul etmek ve entegre etmek zorunda kaldıkları için yerinden edilmenin olumsuz sonuçlarına katlanan topluluklardır.

Kalıcı çözümler (Durable solutions):

Ülke içinde yerinden edilme bağlamında, ülke içinde yerinden edilmiş insanların, artık yerinden edilmeleriyle bağlantılı özel yardım ve koruma ihtiyaçlarının kalmadığı ve yerinden edilmeleri nedeniyle ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanabildikleri durumdur. Bu durum, şu yollarla elde edilebilir:

- (i) Yerinden edilmenin olduğu (menşe) yerde sürdürülebilir yeniden entegrasyon (bundan böyle "geri dönüş" olarak anılacaktır);
- (ii) Ülke içinde yerinden edilmiş insanların sığındığı bölgelerde sürdürülebilir yerel entegrasyon (bundan böyle "yerel entegrasyon"); veya
- (iii) Ülkenin başka bir yerinde sürdürülebilir entegrasyon (bundan böyle "ülkenin başka bir yerinde yerleşim"). Bu, afetten etkilenen kişiler için de uygulanabilir.

Uluslararası standartlara göre (hareket özgürlüğü ve ikamet yerini seçme özgürlüğü hakkı; Ülke İçinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler) tüm çözümler gönüllü olmalıdır, yani ilgili kişilerin bilinçli kararına ve özgür seçimine dayanmalıdır.

Tahliye (Evacuation):

"Bireylerin veya grupların güvenlik, emniyet ve refahlarını sağlamak amacıyla bir bölgeden/yerleşimden diğerine nakillerinin kolaylaştırılması veya organize edilmesi."³ Tahliyeler, yetkililer tarafından emredildiği ve/veya uygulandığı takdirde zorunludur. Zorla tahliye keyfi veya hukuka aykırı olarak değerlendirilmez ve bu nedenle hukuka uygun olarak, etkilenen kişilerin hayatını, sağlığını veya fiziksel bütünlüğünü korumaya yönelik kesinlikle gerekli olan koşullar altında ve acil durumun izin verdiği ölçüde, etkilenen nüfusla uygun şekilde istişare edilerek yapıldığı takdirde izin verilebilir.

Tahliye merkezleri (Evacuation centres):

Tahliye edilen kişilerin geçici olarak barındırılması için kullanılan toplu barınaklar (yukarıya bakınız).

Aile birleşimi (Family reunification):

"Özellikle de çocukları ve bakmakla yükümlü oldukları yaşlıları, aileleriyle veya önceki bakım sağlayıcılarıyla uzun süreli bakım tesis etmek veya yeniden tesis etmek amacıyla aileleri bir araya getirme süreci."⁴

³ Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 503.

⁴ Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 503. Inter-agency Working

Zorla tahliye (Forced eviction):

Bireylerin, ailelerin ve/veya toplulukların, uygun yasal veya diğer koruma biçimleri sağlanmadan ve bunlara erişimleri olmadan, işgal ettikleri evlerden ve/veya topraklardan kendi istekleri dışında kalıcı veya geçici olarak uzaklaştırılması⁵. Zorla tahliye kavramı hem yasalara uygun olarak hem de uluslararası insan hakları sözleşmelerinin hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilen tahliyeler için geçerli değildir⁶. Zorla tahliye otomatik olarak keyfi yerinden edilme anlamına gelmez, ancak buna yol açan ilk adım olabilir.

Cinsiyete Dayalı Şiddet- CDŞ (Gender Based Violence - GBV):

Şiddet "fiziksel, zihinsel veya cinsel zarar veya acı veren eylemler, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ve diğer keyfi özgürlükten yoksun bırakma dahil olmak üzere, bir kişiye cinsiyeti veya toplumsal cinsiyeti temelinde yöneltilen şiddettir. Bu şiddet, aile içinde, genel toplumda veya Devlet ve kurumları tarafından uygulanan veya göz yumulan fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti içerir."⁷

Ev sahibi topluluk (Host community):

Tipik olarak kamplarda, toplu merkezlerde, gayri resmi yerleşim yerlerinde veya doğrudan hanelere entegre edilmiş önemli sayıda ülke içinde yerinden edilmiş insanlara ev sahipliği yapan bir topluluk⁸.

Ülke içinde yerinden edilmiş insanlar (Internally displaced persons):

Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal ya da insan kaynaklı afetlerin bir sonucu olarak veya bunların etkilerinden kaçınmak amacıyla kaçmak veya evlerini ya da mutlak ikamet yerlerini terk etmek zorunda kalan ve uluslararası olarak tanınan bir sınırı geçmemiş olan kişiler veya kişi gruplarıdır⁹.

Geçim kaynakları (Livelihoods):

"Yaşamak için kullanılan kaynakların ve üstlenilen faaliyetlerin birleşimidir. Kaynaklar, bireysel beceri ve yetenekler (insan sermayesi), arazi, tasarruf ve ekipman (sırasıyla doğal, finansal ve fiziksel sermaye) ve üstlenilen faaliyetlere yardımcı olan resmi destek grupları veya gayri resmi ağlardan (sosyal sermaye) oluşabilir."¹⁰

Doğal afet (Natural disaster): Aniden ortaya çıkan doğal tehlikelerin neden olduğu "afetlerdir" (bkz. sayfa 55). Ani doğal tehlikelerin doğurduğu sonuçlarının büyüklüğü, bireylerin ve toplumların doğal tehlikelerden kaynaklanan tehditlerle ilişki kurma biçimlerinin doğrudan bir sonucu olmasına rağmen, "doğal" afet terimi kolaylık sağlamak için kullanılmıştır.

Özel ihtiyaçları olan insanlar (Persons with specific needs):

Group on Unaccompanied and Separated Children, Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children, January 2004.

⁵ Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 503. UN CESCR, General Comment No. 7: The right to adequate housing: forced evictions, 20 May 1997, para. 3.

⁶ See Basic Principles and Guidelines on Development based Evictions and Displacement, UN Doc A/HRC/4/18, para 4 and footnote a.

⁷ Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 168. See UN General Assembly, Declaration on the Elimination of Violence against Women, Arts. 1 and 2, A/RES/48/104 of 20 December 1993.

⁸ Bakınız: Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 504.

⁹ Bakınız: Guiding Principles on Internal Displacement. E/CN.4/1998/53/Add.2 (1998), Scope and Purpose, §2.

¹⁰ Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010, p. 508. Department for International Development, Sustainable Livelihoods Guidance Sheets, 2001.

Diğerlerinin yanı sıra cinsiyetleri, yaşları, sağlık durumları, engellilikleri, bir azınlığa mensup olmaları, özel sosyal statüleri, yerli kökenleri veya ülke içinde yerlerinden edilmiş olmaları ve içinde buldukları diğer özel koşullar nedeniyle genel nüfusun ötesine geçen risklere maruz kalan kişilerdir.

Koruma (Protection):

Uluslararası insan hakları [ve uygulanabildiği yerlerde], mülteci ve insancıl hukukun lafzına ve ruhuna uygun olarak bireyin haklarına tam saygı gösterilmesini amaçlayan tüm faaliyetleri kapsayan bir kavramdır. Koruma, insana saygıya elverişli bir ortam yaratmayı, belirli bir istismar modelinin acil etkilerini önlemeyi ve/veya hafifletmeyi ve telafi, eski hale iade ve rehabilitasyon yoluyla onurlu yaşam koşullarını yeniden tesis etmeyi içerir¹¹.

Yer değiştirme (Relocation):

(a) Geçici yer değiştirme (Temporary relocation): Tahliye edilen insanların, geri dönüş veya ülkenin başka bir yerinde yerleşim mümkün olana kadar kalacakları bir yere taşınması eylemidir;

(b) Kalıcı yer değiştirme (Permanent relocation): İnsanların artık evlerine veya mutlak ikamet yerlerine dönemeyecekleri durumlarda ülke içinde başka bir yere taşınması ve oraya yerleştirilmesi eylemidir.

Yer değiştirmeler gönüllü, yani etkilenen kişilerin rızasıyla veya zorla, yani bu kişilerin iradesi dışında olabilir. Yer değiştirme ancak ülkenin başka bir yerinde sürdürülebilir yerleşim anlamında kalıcı bir çözüme (bkz. sayfa 57) yol açarsa başarılı olur.

Telafi (Reparation):

İnsan hakları ihlallerinin mağdurları için eski hale iade, tazminat, rehabilitasyon, tatmin ve tekrarlanmama garantileridir. Telafi, ihlallerin ağırlığı ve uğranılan zararlar orantılı olduğunda ve mağdurlar telafi mekanizmaları hakkında ilgili bilgilere sahip olduğunda ve bu mekanizmalara eşit ve etkili bir şekilde erişebildiğinde tam ve etkilidir¹².

Doğal afetlerin ikincil etkileri (Secondary impacts of natural disasters):

Doğal afetlerin ikincil etkileri, şiddetli yağışların veya sismik faaliyetlerin neden olduğu toprak kaymaları gibi doğal veya fiziksel etkileri içerebilir. Bunlar aynı zamanda ilk felaketin endüstriyel tesisler ve altyapı üzerindeki etkilerini de kapsayabilir, örneğin hidro barajların zarar görmesi veya insan sağlığı ve yaşamı için tehdit oluşturan tehlikeli maddelerin dökülmesine neden olabilecek boru hatları ve kimyasal fabrikaların zarar görmesi gibi.

¹¹ OCHA, Glossary of Humanitarian Terms in relation to the Protection of Civilians in Armed Conflict, 2003.

¹² Tartışmaya açık bir şekilde, mevcut uluslararası teamül hukuku uyarınca, telafi sadece ağır insan hakları ihlalleri için söz konusudur (Bkz. Uluslararası insan hakları hukukunun ağır ihlalleri ve insancıl hukukun ciddi ihlallerinin mağdurları için bir çözüm ve telafi hakkına ilişkin ilkeler ve kılavuz ilkeler: A/Res/60/147, 21 March 2006). Daha az ciddi vakalarda telafi sağlama yükümlülüğü uluslararası insan hakları sözleşmelerinden kaynaklanabilir.

EK II: BELİRLİ İNSAN GRUPLARININ KORUNMASI İLE İLGİLİ KILAVUZLARA ÇAPRAZ REFERANSLAR

Belirli insan grupları bir afet durumunda özellikle savunmasızdır ve/veya özel ihtiyaçlara sahiptir. Bu grupların karşılaşılabileceği belirli insan hakları endişeleri ve onları korumak için atılabilecek bazı pratik adımlar sistematik olarak Kılavuz İlkelere entegre edilmiştir. Bu ek, aşağıdaki gruplar için ilgili kılavuz ilkelere çapraz referans vermektedir: ülke içinde yerinden edilmiş insanlar, kadınlar, çocuklar ve gençler, yaşlılar, engelliler, HIV/AIDS ile yaşayan kişiler, geniş aile desteği olmayan tek ebeveynli haneler veya çocuk reisli haneler, etnik azınlık grupları ve yerli halklar.

1. Ülke içinde yerinden edilmiş insanlar

Kılavuz ilkeler

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.6 Ülke içinde yerinden edilenlere Ülkesi İçinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler'e uygun muamele
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.1.2 – A.1.8 Tahliyeler (Gönüllü ve Zorla)
- A.2 Ailelerin birbirinden ayrı kalmasına karşı koruma/refakatsiz çocuklar
- A.3 Doğal afetlerin ikincil etkilerine karşı koruma
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi.
- A.4.2 Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Koruma
- A.5.1 – A.5.3 Ev sahibi ailelerde ve topluluklarda, kamplarda veya toplu merkezlerde güvenlik
- B.1.1 – B.1.3 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.2.1 Gıdaya eşit erişim
- B.2.2 Kamplarda ve toplu barınaklarda su ve sıhhi temizlik
- B.2.3 Kamp dışındakiler de dahil olmak üzere Ülke içinde Yerinden Edilmiş İnsanlar için güvenli ve onurlu barınma
- B.2.4 Kullanılmayan mülkün konaklama için işgal edilmesi
- B.2.5 Sağlık hizmetlerine eşit erişim
- B.2.6 Yerinden edilmiş çocukların yeniden okullaşmasının kolaylaştırılması
- C.1.2 Geride bırakılan malların korunması
- C.2.1 - C.2.5 Tahliye durumunda güvenceler de dahil olmak üzere yeterli barınma
- C.3.3 Kampların ve sahaların konumu ve geçim kaynaklarına erişim
- D.1.1 Belge eksikliği nedeniyle evlere geri dönüşün engellenmemesi
- D.2.1 - D.2.5 Kalıcı çözümler bağlamında hareket özgürlüğü
- D.3.1 - D.3.2 Afet müdahalesinin tüm aşamalarında aile birliği ve aile birleşimi
- D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim
- D.5.1 Seçmen hakları

2. Kadınlar

Kılavuz ilkeler

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare

- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi.
- A.4.2 Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Koruma
- A.4.3 İnsan ticareti, çocuk işçiliği ve çağdaş kölelik biçimlerine karşı koruma
- A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
- B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.1.4 İnsani yardım faaliyetlerinde toplumsal cinsiyete özgü rollerin ele alınması
- B.2.1 Gıda dağıtımının planlanması, tasarlanması ve uygulanmasına kadınların dahil edilmesi
- B.2.2 Kamplarda ve toplu barınaklarda sıhhi temizlik tesislerine erişimde güvenlik
- B.2.3 Özel ihtiyaçlara cevap veren yeterli barınak
- B.2.5 Kadınların sağlık ihtiyaçlarına özel ilgi
- B.2.6 Eğitime eşit erişim
- C.1.5 Mülkiyet talep etme/yeniden talep etme ve kendi adına tapu alma konusunda yardım
- C.2.3 Barınma ve konut programlarının planlanması ve uygulanmasında istişare ve katılım
- C.3.1 - C.3.2 Geçim kaynakları ve beceri eğitimlerine erişim
- D.1.1 Kendi adına düzenlenmiş belgelere eşit erişim
- D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim

3. Çocuklar ve gençler

Kılavuz ilkeler

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare
- I.5. Çocuğun yüksek yararı
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.2.1 Çocukların ebeveynleri ile birlikte tahliyesi
- A.2.2 Ailelerinden ayrı düşmüş veya refakatsiz çocuklar için daimi olmayan geçici bakım
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
- A.4.2 Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı koruma
- A.4.3 İnsan ticareti, çocuk işçiliği ve çağdaş kölelik biçimlerine karşı koruma
- A.4.5 Silahlı unsurlar tarafından silah altına alınmaya ve kullanılmaya karşı koruma
- A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
- B.1.1 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.2.1 Özel ihtiyaçları olan kişilerin gıdaya engelsiz erişimi

- B.2.3 Özel ihtiyaçlara cevap veren yeterli barınak
- B.2.5 Kız çocuklarının sağlık ihtiyaçlarına özel ilgi
- B.2.6 Okullara dönüşün kolaylaştırılması da dahil olmak üzere eğitime eşit erişim
- C.1.5 Yetim çocuklar için mülk (yeniden) talep etme konusunda yardım
- C.4.1 Orta ve yüksek öğretime erişim
- D.1.1 Refakatsiz, ailesinden ayrı düşmüş veya kimsesiz çocuklar için kendi adına belgelendirme
- D.3.2 Aile birleşimi
- D.3.3 Ailelerinden ayrı düşmüş veya refakatsiz çocuklar için yeniden birleşmeye kadar bakım düzenlemesi
- D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim

4. Yaşlı kişiler

Kılavuz ilkeler

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.1.3 Tahliye sırasında özel dikkat
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
- A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
- B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.2.1 Özel ihtiyaçları olan kişilerin gıdaya engelsiz erişimi
- B.2.2 Sıhhi temizlik tesislerine erişebilirlik
- B.2.3 Özel ihtiyaçlara cevap veren yeterli barınak
- B.2.5 Sağlık hizmetlerine erişim
- D.3.2 Aile birleşimi

5. Engelli kişiler

Kılavuz

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.1.3 Tahliye sırasında özel dikkat
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
- A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
- B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması

- B.2.1 Özel ihtiyaçları olan kişilerin gıdaya engelsiz erişimi
- B.2.2 Sıhhi temizlik tesislerine erişebilirlik
- B.2.3 Özel ihtiyaçlara cevap veren yeterli barınak
- B.2.5 Sağlık hizmetlerine erişim
- B.2.6 Eğitime erişimde engelli çocuklara özel ilgi
- C.2.3 Barınma ve konut programlarının planlanması ve uygulanmasında danışma ve katılım
- C.3.1 Geçim kaynaklarına ve beceri eğitimlerine erişim
- D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim

6. HIV/AIDS ile Yaşayan Kişiler

Kılavuz

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.1.3 Tahliye sırasında özel dikkat
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
- B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.2.1 Özel ihtiyaçları olan kişilerin gıdaya engelsiz erişimi
- B.2.5 Sağlık hizmetlerine erişim ve HIV/AIDS'in önlenmesi
- B.2.6 Eğitime eşit erişim ve HIV/AIDS'in önlenmesi
- C.3.1 Geçim kaynaklarına ve beceri eğitimlerine erişim

7. Aile desteği olmayan tek başına yaşayan hane reisleri ve çocuklu haneler

Kılavuz

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
- I.3 Katılım ve istişare
- I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
- A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
- A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
- A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
- B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
- B.2.1 Özel ihtiyaçları olan kişilerin gıdaya engelsiz erişimi
- B.2.2 Kamplarda ve toplu barınaklarda sanitasyon tesislerine erişimde güvenlik
- B.2.6 Hane reisi çocukların eğitime erişiminin sağlanması
- C.1.3 Arazi tapularının ve mülkiyet belgelerinin iadesi için kolaylaştırılmış usuller

- C.2.3 Barınma ve konut programlarının planlanması ve uygulanmasında danışma ve katılım
D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim

8. Etnik ve dini azınlıklar veya ayrımcılığa maruz kalan gruplar ve yerli halklar

Kılavuz

- I.1 Ayrımcılığın Olmaması
I.3 Katılım ve istişare
I.8 Değerlendirilen ihtiyaçlar temelinde koruma faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
I.9 Kültürel hassasiyetlere saygı gösterecek koruma faaliyetleri
A.1.1 Yakın risklere maruz kalan kişilerin yaşamının, fiziksel bütünlüğünün ve sağlığının korunması
A.4.1 Acil durum sırasında ve sonrasında kamplar ve toplu merkezler de dahil olmak üzere şiddete karşı korumaya özel önem verilmesi
A.5.2 Kamplarda ve toplu merkezlerde güvenlik ve koruma
A.6.4 Cenaze kalıntılarının etnik ve dini hassasiyetlere uygun bir şekilde ele alınması
B.1.1 - B.1.2 İnsani yardım mal ve hizmetlerine erişim ve bunların yeterli düzeyde sağlanması
B.2.3 Yeterli ve kültürel olarak kabul edilebilir barınak
B.2.6 Kültürel açıdan duyarlı eğitime eşit erişim
C.1.2 Geride bırakılan malların korunması
C.1.6 Arazi tapusu ve mülkiyetine ilişkin geleneksel taleplere saygı
C.2.3 Barınma ve konut programlarının planlanması ve uygulanmasında danışma ve katılım
C.3.1 Eğitim programlarının bu tür grupların ekonomik marjinalleşmesini pekiştirmeyecek şekilde sağlanması
D.4.1 Afet müdahalesine ilişkin geri bildirim
D.4.2 - D.4.3 Kültürel açıdan duyarlı insani yardım ve dini inanç ve kültürel gelenekleri uygulama hakkı

EK III: ETİK İLKELERE, KILAVUZLARA VE EL KİTAPLARINA REFERANSLAR

Global Health Cluster Guide, (provisional version) 2009.

Küresel Sağlık Kümesi Rehberi, (geçici versiyon) 2009.

Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilerin Korunması için El Kitabı, Global Protection Cluster Working Group, Mart 2010.

Global Protection Cluster Working Group, Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons, March 2010.

Guiding Principles on Internal Displacement, 1998.

Ülke İçinde Yerinden Edilmeye İlişkin Kılavuz İlkeler, 1998

Handicap International, Disability Checklist for Emergency Response, 2010.

Acil Durum Müdahalesi için Engellilik Kontrol Listesi, Handicap International, 2010.

Handicap International, Accessibility for All in an Emergency Context: A Guideline to Ensure Accessibility for Temporary Infrastructure, WASH Facilities, Distribution and Communication Activities for Persons with Disabilities and other Vulnerable Persons, 2009.

Acil Durum Bağlamında Herkes için Erişilebilirlik: Engelliler ve Diğer Savunmasız Kişiler için Geçici Altyapı, SSTH (Su, Sıhhi Temizlik ve Hijyen) Tesisleri, Dağıtım ve İletişim Faaliyetlerine Erişilebilirliği Sağlama Kılavuzu, Handicap International, 2009.

IASC Framework on Durable Solutions for Internally Displaced Persons, 2010.

IASC Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler için Kalıcı Çözümler Çerçevesi, 2010.

IASC, Women, Girls, Boys & Men. Different Needs – Equal Opportunities, Gender Handbook in Humanitarian Action, 2006.¹⁹

IASC, Kadınlar, Kız Çocukları, Erkek Çocukları & Erkekler. Farklı İhtiyaçlar- Eşit Fırsatlar, İnsani Yardım Faaliyetlerinde Toplumsal Cinsiyet El Kitabı, 2006.

IASC Gender e-course, Women, Girls, Boys & Men. Different Needs – Equal Opportunities, 2009.

IASC Toplumsal Cinsiyet e-kursu, Kadınlar, Kız Çocukları, Erkek Çocukları ve Erkekler. Farklı İhtiyaçlar - Eşit Fırsatlar, 2009.

IASC Guidelines for Addressing HIV in Emergency Settings, 2009.

Acil Durum Ortamlarında HIV ile Mücadele için IASC Kılavuz İlkeleri, 2009.

IASC Guidelines for Gender-Based Violence Intervention in Humanitarian Settings, 2005.

İnsani Yardım Ortamlarında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Müdahale için IASC Kılavuz İlkeleri, 2005.

IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings, 2007.

IASC Acil Durum Ortamlarında Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Rehberi, 2007.

¹⁹ Çevirenin Notu: Ayrıca Bakınız “İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu”, IASC, 2018; Türkçesi <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2021-05/The%20Gender%20Handbook%20for%20Humanitarian%20Action%20%5BTurkish%5D.pdf> web sitesinde mevcuttur. – Hakan Ataman

IASC Humanitarian Action and Older Persons: An Essential Brief for Humanitarian Actors, 2008.

IASC İnsani Yardım Eylemi ve Yaşlı Kişiler: İnsani Yardım Aktörleri için Temel Bir Özet, 2008.

IASC Policy on the Protection of Internally Displaced Persons, 2000.

IASC Ülke İçinde Yerinden Edilmiş İnsanların Korunması Hakkında Politika, 2000.

IASC Policy Package on Internal Displacement: Implementing the Collaborative Response to Situations of Internal Displacement, Guidance for UN Humanitarian and/or Resident Coordinators and Country Teams, 2004.

IASC Ülke İçinde Yerinden Edilme Hakkında Politika Paketi: Ülke İçinde Yerinden Edilme Durumlarına Ortak Müdahalenin Uygulanması, BM İnsani Yardım ve/veya Yerleşik Koordinatörleri ve Ülke Ekipleri için Rehber, 2004.

ICRC/IRC/SCUK/UNICEF/WVI, Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children 2004.

Refakatsiz ve Ayrılmış Çocuklara İlişkin Kurumlar Arası Rehber İlkeler, ICRC /IRC/ SCUK/ UNICEF/WVI, 2004.

ICRC, Management of Dead Bodies After Disasters: A Field Manual for First Responders, 2009.

Afetlerden Sonra Ölü Bedenlerin Yönetimi: İlk Müdahale Edenler için Saha El Kitabı, ICRC, 2009.

IFRC, Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster Relief, 1992.

Afet Yardımında Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi ve STÖ'ler için Davranış Kuralları, IFRC, 1992.

INEE Minimum Standards for Education in Emergencies, 2004.

INEE Acil Durumlarda Eğitim için Asgari Standartlar, 2004.

Inter-Agency Working Group (IAWG), Inter-Agency Field Manual on Reproductive Health in Humanitarian Settings, 2010.

İnsani Yardım Ortamlarında Üreme Sağlığına İlişkin Kurumlar Arası Saha El Kitabı, Kurumlar Arası Çalışma Grubu (IAWG), 2010.

Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children, 2004.

Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrı Düşmüş Çocuklara İlişkin Kurumlar Arası Kılavuz İlkeler, 2004.

PAHO/WHO/ICTC/IFRC, Management of Dead Bodies after Disasters, A Field Manual for First Responders, 2006.

Afetlerden Sonra Ölü Bedenlerin Yönetimi, İlk Müdahale Edenler için Saha El Kitabı, PAHO/WHO/ICTC/IFRC, 2006.

Paris Principles: Principles Relating to the Status and Functioning of National Institutions for Protection and Promotion of Human Rights, 1993.

Paris İlkeleri: İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi için Ulusal Kurumların Statüsü

ve İşleyişine İlişkin İlkeler, 1993²⁰.

Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces and Armed Groups, 2007.

Paris İlkeleri: Silahlı Kuvvetler ve Silahlı Gruplarla İlişkili Çocuklara İlişkin İlkeler ve Kılavuz İlkeler, 2007²¹.

Sphere Project – Humanitarian Charter and Minimum Standards in Disaster Response, Geneva 2011.

Sphere Projesi - Afet Müdahalesinde İnsani Yardım Şartı ve Asgari Standartlar, Cenevre 2011.

UN Action, Reporting and Interpreting Data on Sexual Violence from Conflict-Affected Countries: Do's and Don'ts, 2008.

Çatışmadan Etkilenen Ülkelerden Cinsel Şiddet Verilerinin Raporlanması ve Yorumlanması: Yapılması ve Yapılmaması Gerekenler, BM Eylemi, 2008.

UNHCR Guidelines on Sexual and Gender-Based Violence against Refugees, Returnees and Internally Displaced Persons: Guidelines for Prevention and Response, 2003.

Mültecilere, Geri Dönenlere ve Uluslararası Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin BMMYK Kılavuz İlkeleri: Önleme ve Müdahale için Kılavuz İlkeler, 2003.

UNHCR Policy on Older Refugees, 2000.

BMMYK Yaşlı Mülteciler Politikası, 2000.

United Nations, Central Emergency Response Fund (CERF) Life-Saving Criteria 2010.

Birleşmiş Milletler, Merkezi Acil Müdahale Fonu (CERF) Hayat Kurtarma Kriterleri 2010.

United Nations Declaration on the Rights of Disabled Persons, GA Resolution 3447 (XXX) of 9 December 1975.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Bildirgesi, 9 Aralık 1975 tarihli ve 3447 (XXX) sayılı Genel Kurul Kararı²².

United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, GA Resolution 61/295 of 13 September 2009.

Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesi, 13 Eylül 2009 tarihli ve 61/295 sayılı Genel Kurul Kararı.

United Nations Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons, GA Resolution 2856(XXVI) of 20 December 1971.

Birleşmiş Milletler Zihinsel Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi, 20 Aralık 1971 tarihli ve 2856 (XXVI) sayılı Genel Kurul Kararı.

United Nations Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, GA Resolution 47/135 of 18 December 1992.

²⁰ Çevirenin Notu: Türkçesi https://www.tihk.gov.tr/upload/file_editor/2019/03/1551393465.pdf web sitesinde mevcuttur. Hakan Ataman

²¹ Çevirenin Notu: Türkçesi https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/06/The_Sphere_Handbook_2011_Turkish.pdf web sitesinde mevcuttur. Hakan Ataman

²² Çevirenin Notu: Türkçesi <https://www.maltepe.edu.tr/engelliogrencibirimi/tr/engelli-bireylerin-haklari-beyanamesi> web sitesinde mevcuttur. Hakan Ataman

Birleşmiş Milletler Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi, 18 Aralık 1992 tarihli ve 47/135 sayılı Genel Kurul Kararı²³.

United Nations Principles for Older Persons, GA Resolution 46/91 of 16 December 1991. Yaşlı Kişiler için Birleşmiş Milletler İlkeleri, 16 Aralık 1991 tarih ve 46/91 sayılı Genel Kurul Kararı.²⁴

United Nations Principles on Housing; and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons, 2005.

Barınmaya İlişkin Birleşmiş Milletler İlkeleri; ve Mülteciler ve Yerlerinden Edilmiş Kişiler için Mülkiyetin İadesi, 2005.

WHO, Disaster, Disability and Rehabilitation, 2005.

DSÖ, Afet, Engellilik ve Rehabilitasyon, 2005.

WHO, Guidelines for the Management of Sexually Transmitted Infections, 2003.

DSÖ, Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonların Yönetimi için Kılavuz, 2003.

WHO, Management of Dead Bodies in Disaster Situations, 2004.

DSÖ, Afet Durumlarında Ölü Bedenlerin Yönetimi, 2004.

WHO, Reproductive Health During Conflict and Displacement: A Guide for Programme Managers, 2000.

DSÖ, Çatışma ve Yerinden Edilme Sırasında Üreme Sağlığı: Program Yöneticileri için Rehber, 2000.

WHO/GWH, Gender Considerations in Disaster Assessment, 2005.

DSÖ/KSB (Dünya Sağlık Örgütü/Kadın Sağlığı Birimi), Afet Değerlendirmesinde Toplumsal Cinsiyetin Dikkate Alınması, 2005.

WHO/UNHCHR, Clinical Management of Rape Survivors: Developing Protocols for Use with Refugees and Internally Displaced Persons. Revised edition, 2004.

WHO/UNHCHR, Tecavüzdten Kurtulanların Klinik Yönetimi: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilerle Kullanım için Protokollerin Geliştirilmesi. Gözden geçirilmiş baskı, 2004.

WHO/UNHCR/UNFPA, Clinical Management of Rape E-Learning Programme, 2010.

Tecavüzün Klinik Yönetimi, E-Öğrenim Programı, 2010. WHO/UNHCR/UNFPA,

World Conference on Disaster Reduction, Hyogo Framework for Action 2005 – 2015; Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters, 2005.

Dünya Afet Azaltma Konferansı, Hyogo Eylem Çerçevesi 2005 - 2015; Ulusların ve Toplulukların Afetlere Karşı Direncinin Artırılması, 2005.

World Conference on Human Rights, Vienna Declaration and Programme of Action 1993.

Dünya İnsan Hakları Konferansı, Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı 1993.

²³ Çevirenin notu: Türkçesi <https://www.ihd.org.tr/ulusal-ya-da-etn-dsel-ve-dsel-azinliklara-mensup-ker-haklari-bdges/> web sitesinde mevcuttur. Hakan Ataman

²⁴ Çevirenin notu: Türkçesi <https://www.engellilik.com/2018/10/birlesmis-milletler-yasl-ilkeleri.html> web sitesinde mevcuttur. Hakan Ataman